

Nr 62.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område m. m.; given Stockholms slott den 2 februari 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 februari 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp.

Inledning.

I skrivelse den 2 juni 1942, nr 296, hemställde riksdagen, under återopande av jordbruksutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 45, i anledning av de likalydande motionerna I: 58 och II: 83, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande möjligheterna att åstadkomma ett ordnat och effektivt forskningsarbete för uppnående av förbättrade metoder för lagring av olika slag av livsmedel samt för riksdagen framlägga de förslag i

ämnet, vartill utredningen kunde föranleda. Genom beslut den 12 juni 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt utredningsmännen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande,¹ att verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen. Efter därom gjord framställning tillkallades sedermera att såsom särskilda sakkunniga biträda vid denna utredning vice ordföranden i statens livsmedelskommission, lantbruksskoleföreståndaren T. Å. Hovgard, professorerna N. R. Nilsson och J. B. Platon, förste aktuarien S. Sjöholm och byrådirektören N. M. Sonesson.

Med skrivelse den 20 maj 1944 har utredningen avgivit förslag om inrättande av en statens lagringsforskningskommitté. Över detta förslag ha yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, lantbrukshögskolan och dess lärarråd, tekniska högskolan och dess avdelningskollegium för kemi och kemisk teknologi, Chalmers tekniska högskola, veterinärhögskolan och dess lärarkollegium, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens tekniska forskningsråd, statens institut för folkhälsan, statens livsmedelskommission, statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, statens hantverksinstitut, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges industriförbund, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) och Kooperativa förbundet.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag den 5 och 26 februari 1944 såsom utredningsmän för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande inrättandet av ett jordbrukstekniskt forskningsråd förre generaldirektören C. G. O. Malm, tillika ordförande, överingenjören H. T. Brahmer, professorn vid veterinärhögskolan K. J. Eriksson, filosofie doktorn H. Fredholm, rektorn vid lantbrukshögskolan N. R. Nilsson, föreståndaren för statens trädgårdsförsök F. W. Nilsson, ledamoten av riksdagens andra kammare B. S. B:son Norup, dåvarande överassistenten, nuvarande chefen för statens skogsförsöksanstalt H. M. E. Näslund, godsägaren N. Sahlström, direktören E. Sjögren samt professorn E. Å. Åkerman.

Med skrivelse den 4 september 1944 ha utredningsmännen avgivit betänkande med förslag till inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område (SOU 1944:43). Över betänkandet ha yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, samtliga hushållningssällskap i riket, egnahemsstyrelsen, skogsstyrelsen, domänstyrelsen, styrelserna och lärarkollegierna vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan, skogshögskolan, tekniska högskolan och Chalmers tekniska högskola ävensom Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens växtskyddsanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, statens centrala frökontrollanstalt, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, statens maskinprovningar, statens institut för folkhälsan, statens livsmedelskommission, svenska hydrografisk-biologiska kommissionen, statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, statens tekniska forskningsråd, utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens

¹ Utredningsmännen voro förre generaldirektören C. G. O. Malm, ordförande, kommerserådet P. A. H. Carlborg, professor emeritus H. Kreüger, fil. doktorn, ledamoten av riksdagens I kammare H. Nordenson, professorerna T. Svedberg och E. Velander samt direktören S. A:son Westerberg.

ordnande, 1942 års jordbrukskommitté, jordbrukets upplysningsnämnd, lantbruksakademien, ingenjörsvetenskapsakademien, Svenska veterinärläkareföreningen, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges skogsägareförbund, Skogsägareföreningarnas riksförbund, Sveriges utsädesförening, Svenska vall- och mosskulturföreningen, Jordbrukstekniska föreningen, Institutet för husdjursförädling, Svenska sockerfabriksaktiebolaget, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Sveriges pomologiska förening och Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förening.

Innan jag närmare ingår på förslagen och de däröver avgivna yttrandena, torde jag få något beröra den nuvarande organisationen av forskningsverksamheten på jordbrukets och närliggande områden.

Forskningsverksamhetens nuvarande organisation.

Forskningen inom jordbruket och dess binärningar är av betydande omfattning och berör många olikartade förhållanden och specialområden. Med hänsyn därtill kan det anses naturligt att den såsom skett blivit fördelad på ett stort antal skilda organ. För närvarande torde en mera betydande forsknings-, försöks- och provningsverksamhet på jordbrukets och angränsande områden bedrivas vid ett 40-tal statliga, statsunderstödda eller enskilda institutioner och anstalter.

Forskning med inriktning på det egentliga jordbruket äger rum i anslutning till lantbrukshögskolan, statens växtskyddsanstalt, veterinärhögskolan, statens veterinärmedicinska anstalt, statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, Svenska vall- och mosskulturföreningen, Sveriges utsädesförening, Jordbrukstekniska föreningen, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Lantbruksförbundets byggnadsförening, Institutet för husdjursförädling, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Svenska lantarbetsgivareföreningen.

På trädgårdsodlingens område bedrivs forskning av statens trädgårdsförsök, Trädgårdsekonomiska byrån, Föreningen för växtförädling av fruktträd, Institutet för växtförädling och kyllagring samt Sveriges pomologiska förening.

Rörande skogsbruket bedrivs forskning vid skogshögskolan, statens skogsförsöksanstalt, Föreningen för växtförädling av skogsträd, Sällskapet för praktisk skogsförädling, Värmlands skogsarbetsstudier och Föreningen skogsarbeten.

På fiskets och jaktens områden idkas forskning av statens undersöknings- och försöksanstalt för sötvattensfisket, svenska hydrografisk-biologiska kommissionens havsfiskelaboratorium, Södra Sveriges fiskeriförening och Svenska jägarförbundets viltundersökningar.

Forskningsorgan på livsmedelsproduktionens område äro Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, Svenska mejeriernas riksförening och Sveriges slakteriförbund.

Kontroll- och provningsverksamhet utövas vid statens centrala frökontrollanstalt och de lokala frökontrollanstalterna, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, de lokala lantbrukskemiska kontrollstationerna samt statens maskin- och redskapsprovninganstalter.

För forskningsverksamhetens organisation redogöres närmare i betänkandet angående inrättande av ett forskningsråd, till vilket jag i detta hänseende torde få hänvisa.

Forskning angående lagring av livsmedel bedrivs förutom av åtskilliga av förut nämnda anstalter och institutioner även av statens institut för folkhälsan samt av producentföreningar och konserverfabrikanter. Det må även erinras, att förslag föreligga om inrättande av ett institut för konserveringsforskning i Göteborg och ett institut för annan livsmedelsforskning i anknytning till tekniska högskolan i Stockholm.

Jordbruksforskningen stödjdes förutom av staten av ett flertal sammanlutningar, såsom lantbruksakademien, vissa vetenskapliga stiftelser och fonder samt Nordiska jordbruksforskarens förening.

Lantbruksakademien, som instiftades år 1813, har enligt stadgarna till uppgift att med stöd av vetenskap och erfarenhet verka för svenska lantbrukets och därmed förenade näringars utveckling och förkovran. Rörande akademiens verksamhet har i betänkandet nr 43/1944 anförts följande.

Före lantbruksstyrelsens tillkomst år 1890 hade lantbruksakademien ett flertal betydande administrativa uppgifter, bland annat låg den centrala ledningen av hushållningssällskapens verksamhet hos akademien. Akademien sorterade härvid närmast under civildepartementet. Senare var akademien under hela den tid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet verkade huvudman för denna anstalt. Sedan anstaltens verksamhet från och med år 1939 helt införlivats med lantbrukshögskolan, har akademiens huvuduppgift blivit att på olika sätt stödja forskningen på jordbrukets och närstående områden. Detta stöd har dels varit av ideell natur, dels lämnats i form av bidrag för olika forskningsändamål. Sålunda utgick under åren 1940/41 understöd till 20 forskare på tillhoppa 30 800 kronor, 1941/42 till 15 forskare på tillhoppa 27 900 kronor, 1942/43 till 25 forskare på tillhoppa 45 700 kronor, och 1943/44 till 19 forskare på tillhoppa 44 100 kronor.

Akademien förfogar över ett ansevärt bibliotek, som under de senaste åren utvidgats och nyordnats. Biblioteket samarbetar dels med lantbrukshögskolans och dels med andra vetenskapliga bibliotek och står fritt till jordbruksforskningens förfogande.

En annan gren av akademiens verksamhet representeras av dess museum, det enda i vårt land som specialiserat sig på lantbrukets och dess binäringars utveckling.

Vid akademiens trädgårdsavdelning bedrivs i mindre omfattning forskning på trädgårdsskötselns område. Hit är även förlagd en trädgårdsskola.

Lantbruksakademien består av 15 hedersledamöter, 160 arbetande ledamöter, som icke uppnått 70 års ålder, samt högst 75 utländska ledamöter. De arbetande ledamöterna äro fördelade på sju avdelningar: lantbruksavdelningen, vetenskapsavdelningen, ekonomiska avdelningen, skogsavdelningen, trädgårdsavdelningen, tekniska avdelningen samt industriavdelningen.

Akademiens angelägenheter handhas av preses, vice preses, förvaltningskommittén samt sekreteraren och kamreraren. Preses och vice preses för-

ordnas, sedan akademien inkommit med förslag, av Kungl. Maj:t för en tid av tre år. Sekreteraren utnämnes likaledes av Kungl. Maj:t efter förslag av akademien. Förvaltningskommittén utgöres av preses, vice preses, en representant för var och en av de sju avdelningarna samt sekreteraren. Kommittén är att anse som akademiens styrande organ och har till uppgift att verkställa akademiens beslut, sköta dess ekonomi samt förvalta donationsfonder, akademiens hus, bibliotek, museum, trädgård och trädgårdsskola m. m. Ett av förvaltningskommittén inom densamma utsett arbetsutskott, bestående av preses, vice preses, två av kommittén inom densamma utsedda ledamöter och sekreteraren, skall handhava de löpande ärendena.

Akademien utger en egen tidskrift, »Lantbruksakademiens tidskrift». Dessutom har beslutats utgiva ytterligare en publikation, avsedd att för en internationell publik framlägga resultaten av svensk forskning på jordbrukets och angränsande områden.

För avlöning av lantbruksakademiens båda tjänstemän utgår statsanslag, för budgetåret 1945/46 upptaget till 16 800 kronor. Akademien åtnjuter vidare för underhåll och skötsel av sitt bibliotek, museum m. m. ett årligt statsbidrag å 8 000 kronor.

I detta sammanhang torde jag få erinra därom, att även ingenjörsvetenskapsakademien på många sätt lämnar sitt stöd åt forskningen på jordbrukets område.

Såsom förut berörts lämna ett flertal vetenskapliga stiftelser och fonder jordbruksforskningen betydande understöd. Av dessa må här nämnas Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, som under årens lopp anslagit i det närmaste 5 500 000 kronor till olika forskningsorgan på jordbruksforskningens och närstående områden. Betydande belopp ha även ställts till förfogande från Wenner-Grenska samfundet, Fonden för skogsvetenskaplig forskning, Vetenskapsakademiens Hierta-Retziusfond, Nilsson-Ehle-fonden, Stiftelsen Lars Hiertas minne, P. J. Lundells fond för jordbruksstudier, C. F. Lundströms stiftelse och Långmanska kulturfonden m. fl.

Som ett organ för samarbete mellan jordbruksforskarna i de nordiska länderna fungerar sedan år 1918 Nordiska jordbruksforskarens förening, vilken genom kongresser och möten samt genom sin tidskrift »Nordisk jordbruksforskning» verkar för att upprätthålla kontakt mellan de nordiska ländernas jordbruksforskare.

För att bland annat sprida kännedom om de resultat, som uppnås vid statlig och statsunderstödd forsknings-, försöks- och provningsverksamhet inrättades genom beslut av 1943 års riksdag jordbrukets upplysningsnämnd.

Förslaget rörande jordbrukets forskningsråd.

De förslag, som avgivits av utredningen rörande ett jordbrukets forskningsråd, innebära i huvudsak följande.

För att jordbruksforskningen skall bli effektiv är enligt utredningens mening en samordning av forskningsverksamheten nödvändig. Samordningen skulle åstadkommas genom att staten inrättade ett centralorgan med i stort sett

samma uppgifter inom jordbruksforskningen som dem, vilka inom den tekniska forskningen tillagts statens tekniska forskningsråd. Utredningen föreslår för detta ändamål tillsättande av ett jordbrukets forskningsråd. Detta skulle bestå av ordförande och 13 ledamöter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till att ett intimt samarbete bör komma till stånd mellan forskningsrådet och lantbruksakademien skall därjämte enligt förslaget lantbruksakademiens sekreterare inträda i rådet som självskrivnen ledamot. Antalet ledamöter skulle sålunda bliva 15.

Enligt förslaget skall forskningsrådet, som bör följa och skaffa sig en överblick över utvecklingen på jordbrukets område samt hålla kontakt med forskningen på detta område, bland annat verka för samordning av denna forskning för undvikande av dubbelarbete. Forskningsrådet bör därjämte stödja initiativ till betydelsefull forskning inom jordbruket samt fördela ett särskilt anslag, som bör ställas till rådets förfogande för forskningens stödande. Det bör tillika tillkomma forskningsrådet att enligt av Kungl. Maj:t lämnade uppdrag ordna kontroll över att i särskilda fall för forskningen beviljade medel användas i överensstämmelse med givna föreskrifter.

Utredningen har särskilt understrukt, att forskningsrådet icke skall anordna forskning i egen regi och ej heller innehava någon förvaltningsuppgift i förhållande till forskningsorganen, vilka sålunda icke få sägas höra under forskningsrådet. Däremot bemyndigas rådet att från de statliga och statsunderstödda forskningsorganen erhålla de redogörelser och data, som erfordras för att rådet skall kunna fylla sina uppgifter. Med de enskilda forskningsorganen bör rådet kunna träffa avtal, som göra det möjligt för rådet att även från dessa erhålla önskade uppgifter. I övrigt skall rådets inflytande över forskningsverksamheten helt grunda sig på dess egen auktoritet och dess ställning som regeringens förtroendeinstans i forskningsfrågor.

Kostnaderna för rådets verksamhet beräknas till 43 000 kronor årligen, varjämte skulle erfordras ett engångsanslag av 4 000 kronor.

Till forskningsrådets förfogande skall härjämte enligt förslaget ställas ett anslag, som gör det möjligt för rådet att i förekommande fall stödja för jordbruksnäringen betydelsefull forskning. Detta anslag föreslås skola upptagas till 100 000 kronor årligen.

I motiveringen till sina förslag har utredningen framhållit behovet av ytterligare åtgärder för forskningens främjande och härom anfört bland annat följande.

Statsmakternas intresse för jordbruksforskningen har på sista tiden manifesterats icke minst genom igångsättandet av ett antal utredningar rörande forskningsverksamhetens organisation och upptagande av ny forskning. Utöver de frågor, som sålunda redan äro under utredning, finnas emellertid andra, som fortfarande vänta på att upptagas till behandling. Av redogörelser, som genom utredningens försorg inhämtats från olika forskningsorgan på jordbrukets och angränsande områden, framgår det sålunda, att många behov och önskemål stå ouppfyllda. De mest aktuella av de åtgärder, om vars genomförande önskemål uttalats, kunna sammanfattas i följande tre punkter.

1. Åtgärder för att avhjälpa bristen på för jordbruksforskningen lämpliga forskare.

2. Ökning av forskningens effektivitet genom höjda anslag för utrustning och personal ej endast för forskningen utan även för det administrativa arbetet.

3. Samordning av forskningen genom härför lämpligt organ för att förbättra utbytet av nedlagt arbete och anslagna medel samt för att undvika onödigt dubbelarbete.

I fråga om åtgärder för att avhjälpa bristen på forskare har utredningen först berört de utbildningsmöjligheter, som finnas eller planeras vid jordbrukets undervisningsanstalter samt vidare uttalat.

Det är ej tillräckligt att man ordnar med goda utbildningsmöjligheter för forskare. Huvudvillkoret för att dessa även bliva utnyttjade är, att forskarebanan inom jordbruket göres så tillfredsställande i ekonomiskt avseende, att den i konkurrens med andra verksamhetsområden kan draga till sig för uppgiften lämpliga krafter.

För närvarande lämna forskarnas avlönings- och anställningsförhållanden mycket övrigt att önska. Det är av vital betydelse för forskningsverksamheten, att de högre, ledande forskaretjänsterna bli så väl avlönade, att man till dem kan förvärva — och även behålla — verkligt framstående krafter. Minst lika viktigt är emellertid, att de yngre, underordnade befattningshavernas avlöningsförhållanden regleras uppåt.

Man måste vid bedömandet av avlöningsförmånerna även beakta, att studietiden för kvalificerade forskare måste bli åtskilligt längre än för de studenter, som efter avlagd examen gå till praktisk verksamhet inom förvaltningen eller näringslivet. Det fordras därför utöver goda utsikter för framtiden i de flesta fall även ekonomiskt stöd under den förlängda studietiden för att utbildning till forskare skall ske i erforderlig omfattning. Med hänsyn härtill bör ett ökat antal stipendier för licentiatstuderande och doktorander inrättas. I första hand synes staten böra lämna härför erforderliga anslag, men här finnes även ett lämpligt fält för jordbruksorganisationernas stödjande verksamhet.

Utredningen har framhållit, att i dess uppdrag icke ingått att framlägga några definitiva förslag i frågan om avhjälpan av bristen på forskare men att utredningen ansett sig böra belysa frågan för att på grundval härav kunna bedöma den insats, som ett ifrågasatt forskningsråd kan komma att göra för frågans lösande. Utredningen har uttalat den uppfattningen, att det framför allt måste åvila respektive högskolors styrelse och verkställande ledning att lägga upp linjerna för samt söka åvägabringa den erforderliga utbildningen av forskare på jordbrukets område. Enligt utredningens mening kunde det ifrågasatta forskningsrådet endast följa frågan och självt göra framställningar eller stödja av högskolorna gjorda framställningar samt i övrigt verka för att utbildningen av forskare främjades.

Rörande ökningen av forskningens omfattning och effektivitet har utredningen uttalat, att enligt inhämtade uppgifter så gott som alla forskningsinstitutioner och anstalter hade behov av ökad personal och utrustning för att med större kraft kunna driva pågående verksamhet eller gå in på nya områden. Särskilt har utredningen understrukt behovet av ökad jordbruksekonomisk forskning, vilken i första hand syntes böra

förläggas till lantbrukshögskolan. Allteftersom utvecklingen fortskrede måste man förutsätta, att det komme att framträda behov av forskning på helt nya områden. I vissa fall borde sådan forskning kunna bedrivas inom redan befintliga forskningsorgan, i andra fall komme det att behövas nya, självständiga sådana.

Utredningen har vidare berört det av riksdagens år 1943 församlade revisorer påtalade behovet av en allmän översyn över jordbrukets hela forskningsorganisation i syfte att skapa en mera koncentrerad organisation med lägre administrationskostnader, minskat dubbelarbete och ökad effektivitet, i vilket hänseende jordbruksutskottet (utl. nr 226) och 1944 års riksdag anslutit sig till statsrevisorernas uppfattning. För egen del har utredningen här om anført.

Det är självfallet, att man bör sträva efter att sammanföra forskningen i organisatoriska enheter, som draga minsta möjliga förvaltningskostnader. Man bör emellertid ej till en enhet sammanföra andra forskningsgrenar än dem, som på ett naturligt sätt höra samman, och ej skapa forskningsinstitut, vilka till sina ämnesområden äro allt för heterogena. Likaså måste man alltid beakta, att man har att göra med en så svårberäknelig faktor som forskarementaliteten. Organisationen måste därför vara sådan, att forskaren kan arbeta under erforderligt mått av frihet. Hans arbete blir då mest effektivt. Å andra sidan måste man se till, att forskningen är inriktad mot målet och att vederbörande forskare ej sväva ut i det blå. Ett sammanförande av forskningsinstitutioner till större enheter måste av anförda skäl försiggå med iakttagande av nödig försiktighet.

En översyn av jordbrukets hela forskningsorganisation blir sålunda en ganska svår arbetsuppgift, som kräver en djupgående inlevelse i varje enskilt organs uppgift och arbetssätt. I varje fall torde en ändring icke böra genomföras brådstörtat utan först efter ingående prövning och noggranna förberedelser.

Kommer ett jordbrukets forskningsråd till stånd, torde detta bliva väl skickat för uppgiften att verkställa den önskade översynen av jordbruksforskningens organisation.

I fråga om samordningen av forskningen inom jordbrukets och angränsande områden har utredningen till en början framhållit, att behovet av en sådan samordning icke syntes i tillräcklig grad ha beaktats vid forskningsverksamhetens organiserande. Visserligen uppehölls mellan vissa forskningsinstitutioner ett nära och givande samarbete men från de flesta håll hade behov av en bättre samordning med eftertryck framhållits. I de framställningar som föranlett utredningen och vilka gjorts dels av professorerna vid lantbrukshögskolan H. Flodkvist och H. Lundegårdh den 9 juni 1942, dels ock av Sveriges lantbruksförbund den 13 oktober 1943, hade understrukits behovet av ett samordnande centralorgan inom jordbruksforskningen. Den förstnämnda framställningen inskränkte sitt yrkande till ett forskningsråd med mera begränsade uppgifter, nämligen att fungera som ett organ för sammanförande av forskare för dryftande av nya uppslag och som ett remissinstitut för anslagsäskanden inom jordbruksforskningens område. Lantbruksförbundets framställning syftade däremot till ett centralorgan efter mönster av statens tekniska forskningsråd. Utred-

ningen hade för sin del funnit så starka skäl föreligga för inrättandet av ett statligt centralorgan för jordbruksforskningen, att den utan tvekan ville föreslå inrättandet av ett sådant organ. Beträffande dettas arbetsuppgifter hade utredningen den uppfattningen, att de i stort sett borde sammanfalla med dem, som inom den tekniska forskningen tillagts statens tekniska forskningsråd.

Utredningen har undersökt möjligheten att utnyttja något redan befintligt organ närmast lantbruksakademien, men funnit sådan möjlighet icke föreligga. I fråga om lantbruksakademiens förutsättningar att tjänstgöra som centralorgan för forskningen har utredningen uttalat bland annat.

I akademiens uppgifter ingår att hålla kontakt med forskningen, och det åligger bland annat akademiens sekreterare att i sin årsberättelse lämna en redogörelse för under året framkomna forskningsresultat av betydelse. Genom sin stora krets av ledamöter — till större delen framstående vetenskapsidkare och jordbrukare — har akademien vidare en utomordentligt god kontakt med vad som rör sig på jordbrukets alla forskningsfält.

I sina fonder har akademien även ett verksamt medel att — låt vara i begränsad omfattning — understödja jordbruksvetenskaplig forskning. Under de senaste fyra åren har akademien sålunda utlämnat forskningsunderstöd med sammanlagt omkring 150 000 kronor.

Det torde enligt utredningens mening förhålla sig så, att därest akademien varit lämplig som centralorgan för landets jordbruksforskning, så hade den på eget initiativ lagt sitt arbete så, att den i realiteten kommit att verka som ett dylikt organ. Frågan om inrättandet av ett särskilt centralorgan hade då sannolikt aldrig upptagits till diskussion, och i varje fall torde förslaget härom icke ha vunnit så allmän tillslutning som visat sig vara fallet.

Mot förslaget, att åt lantbruksakademien uppdraga att vara ett centralorgan för jordbruksforskningen talar vidare den enligt utredningens uppfattning avgörande omständigheten, att akademien — förutom sekreteraren — består av oavlönade, frivilliga krafter, vilka ej kunna åläggas visst arbete, medan det statliga organ, som det nu är fråga om att tillskapa, måste givas den karaktären, att staten av detsamma skall kunna fordra bestämda arbetsprestationer. I detta statliga organ måste vidare insättas män, som särskilt utvalts med hänsyn till deras lämplighet för uppgiften, så att man får nödig garanti för ett vederhäftigt och effektivt arbete.

Det är emellertid uppenbart, att mycket står att vinna genom ett gott samarbete mellan lantbruksakademien och det statliga organ, som upprättas. Utredningen har genom förhandlingar med akademiens preses och sekreterare förvissat sig om, att man inom akademien kommer att ställa sig tillmötesgående till sådant samarbete.

Utredningen har i fråga om verksamhetsområdet för det föreslagna jordbrukets forskningsråd uttalat sig för att detta borde omfatta förutom grundläggande forskning, egentlig jordbruksforskning, trädgårdsforskning samt viss forskning avseende industriell förädling av inom jordbruket producerade råvaror. Genom denna bestämning av verksamhetsområdet utslutas bland annat skogsforskningen samt forskningen på fiskets och jaktens områden. Beträffande skogsforskningen har utredningen i anslutning

till uttalanden av skogsstyrelsen samt styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt framhållit, att sistnämnda styrelse bör vara det sammanhållande organet för denna forskning. Erforderlig kontakt mellan skogsforskningen och jordbrukets forskningsråd borde kunna tryggas genom att som ledamot i forskningsrådet insattes en representant för den skogliga forskningen. Forskningen på fiskets och jaktens områden tillhörde väl avgränsade specialområden och vore anknuten till respektive lantbruksstyrelsen och skogshögskolan.

Utredningen har ansett, att forskningsrådet borde få följande uppgifter, nämligen

1) att i stort sett följa och skaffa sig överblick över utvecklingen på jordbrukets område och hålla kontakt med den på detta område pågående forskningen samt vaka över att sådan forskning bedrivs i den omfattning, som är erforderlig för en rationell utveckling av landets jordbruksnäring;

2) att verka för samordning av den forskning, som bedrivs av olika forskningsorgan för undvikande av onödigt dubbelarbete och höjande av forskningsverksamhetens effektivitet;

3) att stödja initiativ till för jordbruket betydelsefull forskning samt vid behov själv taga initiativ till för forskningens främjande och utökning avsedda åtgärder, även då fråga är om organisation av ny forskning;

4) att fördela det anslag för främjande av forskning på jordbrukets och angränsande områden, som i det följande föreslås skola anvisas av staten, samt att förvalta och fördela eventuella från enskilt håll för sådan forskningsverksamhet till förfogande ställda medel;

5) att främja samarbete mellan staten och enskilda, häri inbegripet jordbrukets riksföreningar, vid organiserandet av forskning på jordbrukets område;

6) att avgiva av Kungl. Maj:t och andra statliga myndigheter infordrade utlåtanden såväl i frågor rörande organisation av forskningsverksamhet på jordbrukets område som ock i frågor rörande statsanslag och statsbidrag till sådan verksamhet;

7) att enligt av Kungl. Maj:t lämnat uppdrag ordna kontroll över, att i särskilda fall för forskning beviljade medel användas i enlighet med givna villkor och föreskrifter samt

8) att verka för upplysning bland jordbrukarna om forskningens betydelse samt för att kännedom om vid forskningen framkomna resultat sprides i tillfredsställande grad.

Till närmare utveckling av forskningsrådets uppgifter har utredningen anfört följande.

De under de tre första punkterna angivna uppgifterna innebära bland annat att rådet skall från samtliga forskningsorgan införskaffa ett ganska vidlyftigt material rörande forskningsprogram, uppnådda resultat m. m. Detta material skall på lämpligt sätt sammanställas och eventuellt även bearbetas. Allt detta torde komma att för rådet innebära ett omfattande och ej alltid så lätt arbete. Lantbruksakademien har även den intresse av detta arbete och är redan i viss utsträckning sysselsatt därmed. För att undvika onödigt dubbelarbete bör därför samarbete etableras mellan forskningsrådet och akademien. Om sålunda akademien kan åtaga sig att på ett effektivt sätt ombesörja insamlingen, sammanställningen och bearbetningen av ifrågavarande material, bör forskningsrådet beredas möjlighet att utnyttja det sålunda hop-

bragta materialet. I annat fall bör man på lämpligt sätt fördela arbetet mellan forskningsrådet och akademien och träffa närmare överenskommelse härom.

De lämnade uppgifterna böra behandlas med nödig varsamhet och ej utan tillstånd från vederbörande forskningsorgan utnyttjas annat än för rådets egen räkning, ty eljest kan verksamheten måhända komma att mötas med misstro.

Genom sina ledamöter kommer rådet att i stor utsträckning ha direkt kontakt med pågående forskningsverksamhet. Därest i fråga om visst, mera betydelsefullt område dylik kontakt icke skulle vara för handen, kan det vara lämpligt att uppdraga åt någon av rådets ledamöter att speciellt följa verksamheten inom detta område.

Genom studium av förenämnda material får forskningsrådet möjlighet att kontinuerligt följa arbetet inom hela forskningsfältet. Särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas arbetsprogrammen för att få klarhet om, var samarbete bör äga rum och om i sådana fall samarbete redan etablerats eller om åtgärder härför böra vidtagas. I en del fall kan det kanske bli svårt att få klart besked endast genom studiet av arbetsprogram och andra till rådet överlämnade uppgifter, och man bör då ordna personligt samråd, eventuellt genom att lämpliga representanter för forskningsrådet avlägga personligt besök vid vederbörande institutioner.

När det gäller för rådet att taga egna initiativ till vidgad forskning, ny forskning eller samordning av forskning, torde den berörda frågan i många fall behöva närmare utredas. Sådana utredningar kunna uppdragas åt sekretariatet eller åt någon eller några av rådets ledamöter. Då antalet ledamöter måste bli begränsat, får man emellertid även räkna med att det ibland kan bli nödvändigt att för dylika utredningar anlita utanför rådet stående sakkunskap. Sålunda anlita sakkunnig bör erhålla skäligen ersättning för sitt arbete och medel härför böra ställas till rådets disposition.

Det är givet att ny forskning ej bör igångsättas förrän man genom allsidig utredning vägt nyttan mot beräknade kostnader samt undersökt, huru problemet bör angräpas och till vilken eller vilka institutioner arbetet lämpligen bör förläggas. I regel torde man böra sträva efter att förlägga forskningsarbetet till redan befintliga institutioner och sålunda endast då synnerligen starka skäl föreligga överväga inrättandet av helt nya forskningsorgan. Forskningsrådet måste förutsättas äga rätt att föranstalta om dylika utredningar i den mån de kunna utföras inom ramen av till rådet anvisade anslag.

Forskningsrådets samordnande verksamhet skall syfta till att få en rationell fördelning av arbetsuppgifterna på olika organ och forskare, så att laboratorier och utrustning bli effektivt utnyttjade, att förebygga onödigt dubbelarbete och att sammanföra forskare med närgränsande uppgifter till gemensamma ansträngningar i frågor, som ligga i och omkring gränsskiktet för respektive forskares verksamhet. Det bör observeras, att dubbelarbete ej alltid får betraktas såsom förspild tid och bortkastade pengar. Tvenne forskare kunna sålunda angripa samma problem från olika utgångspunkter och resultatet kunna då på ett lyckligt sätt komplettera varandra. Det får emellertid icke utvecklas därtill, att två olika organ eller två forskare ensartat syssla med samma uppgift. Sådant är onödigt och måste förebyggas.

Forskningsrådets medel att genomföra samordning bör i första hand vara, att vid av rådet ordnade konferenser och överläggningar på övertygelsens väg få vederbörande att gå med på av rådet föreslagna åtgärder. Klart är att ärendena måste handläggas med smidighet och takt. Som regel böra förhandlingar av detta slag ledas av forskningsrådets ordförande med biträde av sekreteraren och möjligen den eller de av rådets ledamöter, vilka äro särskilt sakkunniga på berörda område.

Endast i det fall någon forskare skulle visa allt för stor brist på samarbetsvilja, bör de anslagsbeviljande myndigheternas inflytande påkallas. På detta sätt borde — får man hoppas — hela forskningsverksamheten så småningom komma att genomsyras av en klar insikt om samarbetets och samordningens stora betydelse för det hela.

Initiativ till vidgad eller ny forskning kunna tagas av rådet eller komma utifrån genom framställningar till Kungl. Maj:t eller till rådet. I de flesta fall torde det väl bliva så, att de olika forskningsorganen komma med initiativen, var och en inom sitt område.

Forskningsrådet bör naturligtvis bliva den rätta målsmannen, när det gäller för hela området gemensamma frågor, såsom exempelvis utbildningen av forskare för jordbruket och dessas anställnings- och avlöningsförhållanden.

För diskussion av framkomna initiativ inom jordbruksforskningen, frågor om samverkan och samordning samt andra frågor, som äro av intresse för samtliga eller vissa grupper av forskare inom jordbruksområdet, bör rådet också kalla till konferenser av större eller mindre omfattning. I detta avseende skulle lantbruksakademien, som disponerar lämplig lokal, kunna lämna rådet värdefullt stöd. Enligt vad utredningen inhämtat torde det bliva möjligt att träffa överenskommelse härom med akademien. Vid anordnandet av mera omfattande möten torde man även böra beakta möjligheten av samarbete med nordiska jordbruksforskarens förenings svenska avdelning.

Den som punkt 5 betecknade uppgiften att främja samarbete mellan staten och enskilda, häri inbegripet jordbrukets riksföreningar, vid organiserandet av forskning på jordbrukets område, är så mycket viktigare som flera av dessa organisationer ådagalagt ett starkt forskningsintresse, vilket tagit sig det uttrycket, att de ordnat forskning — huvudsakligen av tillämpad natur — var och en inom sitt område samt deklarerat god samarbetsvilja.

Utredningen är emellertid icke i stånd att framlägga förslag till grunder för sådant samarbete. Inom den tekniskt-vetenskapliga forskningen har man följt den linjen, att staten bekostar den grundläggande forskningen och näringslivet den tillämpade forskningen (målforskningen). På jordbrukets område synes det dock ej vara möjligt att uppdraga gränserna mellan grundforskning och målforskning, vilket i många fall visat sig vara svårt även på det tekniska området.

När samarbetet skall ordnas, och alla tillfällen härtill böra om möjligt utnyttjas, får varje fall bedömas för sig, och det statliga stödet åt den enskilda forskningen — eller vice versa — bestämmas efter skälighetsgrunder. Måhända kan forskningsrådet så småningom komma fram till lämpliga generella grunder, enligt vilka kostnaderna böra fördelas.

Som ett allmänt omdöme kan sägas, att man beträffande samverkan mellan staten och näringslivet i första hand borde söka sig fram efter de vägar, som prövats, då det gällt samverkan mellan staten och industrien. I vissa fall komma troligen jordbrukets riksföreningar att själva påtaga sig kostnaderna för forskningen inom sina speciella områden, i andra fall torde statens medverkan bliva erforderlig.

Vad angår den under punkt 6 angivna uppgiften att avgiva utlåtanden i forskningsfrågor, är det naturligtvis beroende på statsmakternas eget bedömande i vad mån forskningsrådet skall anlitas för avgivande av utlåtanden. Enligt utredningens mening borde dock den begränsningen göras, att rådet ej belastas med den så att säga rutinmässiga granskningen av årliga fasta anslag, ej heller med automatiska höjningar av dessa anslag. Däremot bör rådets mening alltid inhämtas så snart det rör sig om av andra orsaker betingade väsentliga förändringar av utgående statsanslag och statsbidrag, när fråga är om ändring av ett forskningsorgans organisation, samt i alla frågor avseende upptagande av ny forskning.

Dessutom böra statsmakterna anlita forskningsrådet såsom remissinstitut, när det gäller frågor, vilka kräva översyn över hela eller större delar av forskningsverksamheten på jordbrukets område. Skyldighet för rådet att avgiva utlåtanden bör föreligga, även då frågor fallande inom rådets verksamhetsområde remitteras till detsamma av statliga verk och myndigheter.

Den som punkt 7 upptagna uppgiften att ordna kontroll över användningen av beviljade medel avser ej endast kontroll över användningen av bidrag ur det anslag för främjande av forskning på jordbrukets och angränsande områden, som utredningen anser böra ställas till forskningsrådets disposition. Det är utan vidare klart, att rådet under sådana förhållanden måste ordna kontroll över användningen av dessa bidrag. Detsamma gäller för forskning bedriven med bidrag ur medel, vilka från enskilt håll ställts till rådets förfogande. Det torde emellertid även kunna uppkomma fall, då Kungl. Maj:t anser det vara av behovet påkallat att ordna kontroll över användningen av anslag som beviljats för forskningsändamål ur andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående anslag. Kungl. Maj:t bör då vara oförhindrad att uppdraga åt forskningsrådet att ombesörja denna kontroll. Kontrollen bör väl närmast uppläggas efter mönster från statens tekniska forskningsråd och statens kommitté för byggnadsforskning, vilka böra ha haft tillfälle att utforma praxis.

Om rådets fast anställda personal ej skulle räcka till för rådet ålagda kontrolluppgifter, bör rådet äga rätt att uppdraga åt lämplig person, i första hand någon av dess ledamöter, att såsom kurator handhava sådant uppdrag.

För lösande av de under punkt 8 nämnda uppgifterna att verka för upplysning om forskningens betydelse och resultat, bör forskningsrådet söka samarbete med i första hand jordbrukets upplysningsnämnd men även med lantbruksakademien och landets hushållningssällskap. För att säkra kontakten med jordbrukets upplysningsnämnd vill utredningen förordna, att forskningsrådets sekreterare ingår i upplysningsnämnden såsom självskriven ledamot.

Slutligen bör det tillkomma forskningsrådet att genom andra, här ej närmare granskade åtgärder på allt sätt främja en intensiv, målmedvetet bedriven jordbruksforskning. Bland sådana åtgärder kan nämnas att ordna en god bibliotekstjänst. De synpunkter på denna fråga, som framlagts av 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen och utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande i ett nyligen avgivet gemensamt betänkande (SOU 1944:17), torde i princip äga giltighet även för inom jordbruksforskningen rådande förhållanden. Huru frågan praktiskt skall lösas för denna forsknings vidkommande torde dock behöva närmare utredas.

Utredningen har vidare behandlat frågan om behovet av ett särskilt anslag för främjande av forskning på jordbrukets och angränsande områden och forskningsrådets uppgifter med avseende härå. Inledningsvis har utredningen därvid framhållit, att det vore ganska betydande belopp, som staten årligen anvisade till forskning, högre undervisning samt kontroll- och provningsverksamhet m. m. inom jordbrukets och angränsande områden. Hur stor del av detta belopp, sammanlagt omkring 7 500 000 kronor, som ginge till forskning och till undervisning eller andra ändamål, vore svårt att exakt angiva. Statens utgifter för forskningsverksamheten på jordbrukets och angränsande områden kunde emellertid för närvarande

uppskattas till omkring 2 500 000 kronor. Beloppet kunde synas stort, men vore dock i förhållande till jordbrukets och skogsbrukets sammanlagda produktionsvärde, vilket med nuvarande penningvärde torde röra sig omkring 3 000 miljoner kronor, mycket blygsamt.

Utredningen har i anslutning härtill anfört följande.

Allmänna höjningar av till forskningsinstitutioner utgående anslag äro frågor av sådan natur, att de i varje enskilt fall måste föreläggas riksdagen för godkännande. Det finnes emellertid andra anslagsfrågor inom jordbruksforskningen, vilka synas kunna lösas på ett enklare och snabbare sätt. Utredningen syftar här huvudsakligen på följande tre fall.

1. Vid sidan av de särskilda forskningsinstitutionerna bedrivs jordbruksforskning även av enskilda forskare. Sådan forskning bör enligt utredningens mening på allt sätt understödjas, då den ej sällan bearbetar på gränsområden liggande och därför av vederbörande institutioner i många fall förbisedda problem. Jordbruksforskningens område är för övrigt så stort och i många avseenden föga genomarbetat, att man ej bör avvisa någon, som har intresse för sådan forskning och förutsättningar att genom sina personliga insatser kunna föra utvecklingen framåt.

2. Vid i första hand statliga och statsunderstödda men även vid enskilda forskningsinstitutioner kunna understundom uppstå situationer, som kräva att vissa begränsade anslag utöver de ordinarie utan dröjsmål ställas till förfogande. Ett omedelbart upptagande av nya, i arbetsplanen ej förutsedda undersökningar kan kräva medel för vissa försöksanordningar, för inköp av apparatur och annan materiel m. m. och ett snabbt avslutande av en pågående undersökning kan kräva en tillfällig förstärkning av arbetskraften för att blott nämna ett par exempel. Möjligheter böra finnas att tillgodose dessa behov.

3. Man måste vidare räkna med, att ett jordbrukets forskningsråd i samband med sin övriga verksamhet kan finna, att vissa tidigare föga bearbetade problem på grund av särskilda omständigheter fått en sådan betydelse, att de snarast möjligt böra klarläggas. Rör det sig då om forskning, som kräver flera års arbete och betydande penningmedel, bör framställning om anvisandet av erforderliga anslag i vanlig ordning göras hos Kungl. Maj:t. Även i sådana fall kan det dock vara nödvändigt för rådet att i avvaktan på Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut låta utföra vissa orienterande undersökningar och försök. Gäller det å andra sidan forskning, som kan utföras på relativt kort tid och utan mera betydande kostnader, bör rådet omedelbart kunna träffa avtal med lämplig forskningsinstitution om arbetets igångsättande samt ha möjlighet att till denna institution anvisa behövliga medel.

Bidrag för under punkterna 1 och 2 angivna ändamål kunna för närvarande erhållas dels efter framställning hos Kungl. Maj:t, dels från lantbruksakademien och ett antal vetenskapliga stiftelser och fonder. De av staten anvisade bidragen, vilka som regel utbetalas från i riksstatens nionde huvudtitel under rubrikerna Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar och Extra utgifter upptagna anslagsposter, ha hittills utgått med relativt obetydliga belopp. Under de senaste fem budgetåren ha såhunda anvisats i medeltal omkring 24 000 kronor årligen. Lantbruksakademien och de vetenskapliga stiftelserna ha tillsammans årligen ställt omkring 60 000 kronor till förfogande. Härvid ha de stora understöd, som för skilda uppgifter anvisats av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och Wenner-Grenska samfundet, ej medräknats, då dessa bidrag endast undantagsvis gällt här avsedda ändamål.

De belopp, som sålunda stått till förfogande, motsvara ej det föreliggande behovet. Utredningen får därför föreslå, att i riksstaten under nionde huvudtiteln uppföres ett särskilt anslag för främjande av forskning på jordbrukets och angränsande områden.

Anslaget bör, intill dess närmare erfarenhet rörande behovet föreligger, kunna begränsas till 100 000 kronor årligen. Det bör vidare, då behovet givetvis kan växla från år till år, givas karaktären av reservationsanslag.

De ändamål, för vilka detta anslag skall få disponeras, framgå av det nu anförda. Det synes ej böra offentligent tillkännagivas, att bidrag ur anslaget kunna sökas inom viss tid, utan framställningar om bidrag böra göras om och när verkligt behov härav föreligger.

Beträffande anslagets fördelning i övrigt bör stadgas, att anslaget ställes till jordbrukets forskningsråds disposition för angivna ändamål i enlighet med härom utfärdade bestämmelser.

Motiven härför torde i huvudsak framgå av det redan anförda. Bidrag för under punkterna 2 och 3 angivna ändamål skola sålunda kunna utanordnas med minsta möjliga tidsspillan. Detta torde ej bli möjligt, om ärendena skola avgöras av Kungl. Maj:t efter hörande av olika myndigheter och institutioner. Beslutanderätten bör därför överlätas åt ett i forskningsfrågor sakkunnigt organ, och forskningsrådet torde härvid bliva bättre skickat än något annat att snabbt kunna bedöma såväl det uppgivna ändamålets angelägenhetsgrad som de beräknade kostnadernas rimlighet.

Att man i dylika fall ej utan stora olägenheter kan vänta med utbetalningen tills sedvanlig klagotid utgått och Kungl. Maj:t fattat ståndpunkt till ett eventuellt överklagande, torde utan vidare vara uppenbart. En av det föreslagna anslagets viktigaste fördelar skulle därmed vara tillspillogiven.

De anförda skälen kunna måhända ej anföras med samma skärpa, när det gäller fördelningen av understöd åt enskilda forskare. Det torde emellertid vara att onödigtvis komplicera proceduren, om denna speciella uppgift skulle förbehållas Kungl. Maj:t. Man torde för övrigt kunna förutsätta, att rådet med hänsyn till anslagets måttliga storlek kommer att handskas försiktigt med detsamma, och man bör därför kunna överlämna all beslutanderätt i frågor rörande anslagets fördelning till jordbrukets forskningsråd.

I sådant fall bör det även överlämnas åt rådet att bestämma de proportioner, efter vilka anslaget bör fördelas mellan enskilda forskare, forskningsinstitutioner såsom tillfälliga anslag samt av forskningsrådet dirigerad forskning. Några bestämda normer för denna uppdelning böra sålunda icke uppställas. En viss återhållsamhet synes dock böra iakttagas när det gäller understöd åt enskilda forskare.

Med hänsyn till att lantbruksakademien numera ställer betydande belopp till förfogande för i stort sett samma ändamål som det föreslagna anslagets, bör forskningsrådet i frågor rörande anslagets fördelning samråda med akademien. Forskningsrådet bör likaså söka kontakt med de vetenskapliga stiftelser och fonder, vilka genom anslag stödja forskningen på jordbrukets och angränsande områden.

Utredningen har beträffande forskningsrådets sammansättning anført följande.

Inom utredningen ha vid överläggningarna rörande denna fråga framförts tre alternativa förslag.

1. Forskningsrådet skulle i likhet med statens tekniska forskningsråd

utgöras av ett begränsat antal ledamöter, förslagsvis ordförande och 6 andra ledamöter.

2. Antalet ledamöter borde vara så stort, att de viktigaste forskningsgebiten inom rådets verksamhetsområde bleve företrädta inom rådet. Detta skulle innebära, att antalet ledamöter bleve omkring 15.

3. Det beslutande organet skulle liksom i alternativ 1 bestå av ett mindre antal ledamöter, men vid dess sida skulle ställas en rådgivande församling, inom vilken all möjlig sakkunskap skulle vara företrädd.

Tanken på en lösning enligt alternativ 3 har utredningen redan från början lämnat åt sidan. De erfarenheter man har av rådgivande församlingar utan beslutanderätt visa nämligen, att dessa som regel ej förmå göra några mera betydande insatser.

Då man mot varandra väger alternativen 1 och 2 måste detta göras under beaktande av de olika förhållandena inom den tekniskt-vetenskapliga forskningen och jordbruksforskningen. Den tekniskt-vetenskapliga forskningen omfattar ett mycket vidsträckt område, i sig inneslutande vitt skilda discipliner. Av denna anledning fann utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande det omöjligt att inom det tekniska forskningsrådet samla sakkunniga representanter för den tekniska forskningens alla grenar och stannade då inför alternativet med ett mindre råd, som dock ansågs böra kunna få en sådan överblick över den tekniska utvecklingen och behovet av teknisk forskning, att dess bedömande av dessa frågor borde kunna omfattas med förtroende. Även jordbruksforskningen omfattar ett flertal forskningsgebit men dock ej så många, att det syntes utredningen otänkbart att få dem sakkunnigt företrädta inom forskningsrådet. Under sådana förhållanden erbjuder det större rådet påtagliga fördelar. Med det arbetssätt, som utredningen i det följande kommer att utveckla, torde det nämligen ej bliva nödvändigt med så många plenisammanträden, men varje ledamot kommer att i rätt stor utsträckning behöva anlitas för speciella frågor. Det bör vara lättare att finna härtill villiga personer, om man kan bereda dem den ställning och det inflytande, som bör följa med ledamotskap i forskningsrådet.

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att statens kommitté för byggnadsforskning, som utgöres av en ordförande och 20 ledamöter, visat sig vara en för sin uppgift synnerligen lämplig organisation. Den tekniska forskningsutredningen har vidare föreslagit, att lagringsforskningskommittén skall bestå av 15 ledamöter. Några farhågor för att ett forskningsråd bestående av så många som 15 ledamöter av just denna anledning skulle komma att visa sig mindre arbetsdugligt torde man sålunda ej behöva hysa.

Utredningen föreslår alltså, att i jordbrukets forskningsråd insättes en ordförande och 13 ledamöter, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till det intima samarbete, som enligt utredningens mening bör komma till stånd mellan forskningsrådet och lantbruksakademien, föreslår utredningen dessutom, att lantbruksakademiens sekreterare inträder i rådet såsom självskriven ledamot. Antalet ledamöter i rådet skulle sålunda bliva 15.

Ordföranden och de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna böra förordnas för viss tid, förslagsvis tre år.

Man måste ställa stora krav på forskningsrådets ordförande. Denne skall sålunda ha en vid överblick över jordbruket i hela vårt land samt intresse och förståelse för vetenskaplig forskning över hela det vidsträckta fältet. Han bör dessutom vara en initiativens man med god förhandlingsvana och administrativ erfarenhet samt ha tid att verka ledande inom rådet på sätt, som i det föregående visats vara behöfligt.

Rådets övriga ledamöter böra väljas bland kunniga och intresserade personer företrädande följande områden.

1. Praktiskt jordbruk med anknytning till såväl växtodling som husdjurskötsel. 2. Praktiskt trädgårdsodling. 3. För jordbruket betydelsefull grundforskning. 4. Forskning på jordbrukslärans och den agronomiska hydroteknikens områden (gödsling och kalkning, växtodling, betesskötsel, ogräsbekämpning, jordbearbetning samt torrläggning och bevattning). 5. Forskning på husdjurskötselns område (utfodring och skötsel samt avel). 6. Veterinärmedicinsk forskning, speciellt forskning rörande husdjurshygien samt husdjursjukdomarnas orsaker och förebyggande. 7. Jordbruksteknisk forskning. 8. Jordbruksekonomisk forskning. 9. Växtförädling. 10. Forskning på växtskyddets område. 11. Trädgårdsforskning. 12. Forskning rörande jordbrukets råvaruförädling, speciellt på slakteri- och mejerihanterings områden. 13. Skoglig forskning.

Vid utredningens överläggningar rörande forskningsrådets sammansättning har man påpekat, att det praktiska jordbruket, grundforskningen samt forskningen rörande jordbrukets råvaruförädling med hänsyn till dessa områdets stora omfattning och betydelse vardera borde vara företrädd av två ledamöter i rådet. Häremot har invänts, dels att rådets ordförande förutsatts vara väl insatt i praktiskt jordbruk och sålunda vore att anse som en representant för detta, dels att man säkerligen kunde räkna med att bland rådets övriga ledamöter komme att finnas personer, vilka utom sitt egentliga fack, även vore väl insatta såväl i grundforskningens problem som i de problem, varmed forskningen på råvaruförädlingens område arbetar. Av dessa anledningar, av vilka den senare givetvis även kan anföras som skäl mot en ökad representation för andra här nämnda samt för av utredningen ej föreslagna områden, och med hänsyn till önskvärdheten att begränsa antalet ledamöter i rådet enades utredningen om det ovan framlagda förslaget. Det bör även observeras, att forskningsrådet enligt utredningens förslag förutsattes få möjlighet att vid behov anlita särskilda sakkunniga.

Utredningen har vidare behandlat frågan om arbetets bedrivande inom forskningsrådet samt därom anför! följande.

Ett råd med här föreslagen sammansättning kan icke och är ej heller avsett att i plenum behandla alla förekommande ärenden. Inom rådet bör sålunda finnas ett arbetsutskott, bestående av rådets ordförande och sekreterare samt tre av rådet inom sig utsedda ledamöter.

Vidare erfordras ett sekretariat med en heltidsanställd sekreterare, ett bokföringskunnigt kanslibitråde och ett skrivbiträde.

Sekreteraren bör förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av rådet. Han skall icke vara ledamot av rådet men väl av dess arbetsutskott. Sekreteraren bör vara väl kvalificerad för befattningen och sålunda äga god förståelse för och kännedom om den forskningsverksamhet, varom här är fråga. Han bör vidare vara väl lämpad för förhandlingar med forskare samt äga god expeditivsvana och administrativ kunskap. Då det gäller ett mångskiftande forskningsområde kan det ej begäras, att sekreteraren skall ha sakkunskap inom hela området. Det största och viktigaste blir det agrara, varför sekreteraren helst bör besitta erforderlig kompetens inom detta område.

Beträffande utredningens uttalanden om arbetets fördelning mellan forskningsrådet i plenum, dess enskilda ledamöter, arbetsutskottet och sekreteraren torde jag få hänvisa till betänkandet.

I fråga om kostnaderna för forskningsrådets verksamhet har i betänkandet anförts.

Till rådets ledamöter bör utgå skälig ersättning för deras arbete, ty det torde eljest bliva svårt att finna lämpliga personer, som äro villiga att offra tillräcklig tid på dessa arbetskrävande och ansvarsfyllda uppgifter. Forskningsrådets ordförande synes sålunda böra erhålla samma arvode som ordföranden i statens tekniska forskningsråd eller 3 000 kronor för år. Arvodena till arbetsutskottets tre ledamöter synas böra utgå med 1 500 kronor för år. Till rådets övriga ledamöter bör utgå dels ett dagarvode med 20 kronor för varje sammanträdesdag, dels särskild ersättning för utrednings- och andra uppdrag, som ledamot utför för forskningsrådets räkning. Dessa ersättningar torde från fall till fall få bestämmas av rådet. Om ersättning utgår för uppdrag såsom kurator, bör kostnaden härför bestridas från anslaget för främjande av forskning på jordbrukets och angränsande områden.

Såväl rådets ledamöter som sekreteraren böra beredas möjlighet att företaga erforderliga resor, bland annat för att studera verksamheten vid olika forskningsorgan, och ett belopp för täckande av härmed förenade kostnader bör därför upptagas i omkostnadsstaten.

Särskilda hyreskostnader ha icke beräknats, då dessa i vanlig ordning torde böra bestridas från statens allmänna fastighetsfond. Om möjligt böra rådets arbetslokaler vara belägna i närheten av lantbruksakademiens, då rådet i många avseenden skall samarbeta med akademien och även kan komma att i stor utsträckning behöva utnyttja dess bibliotek och samlingsal.

De årliga kostnaderna för forskningsrådets verksamhet ha sålunda av utredningen beräknats till 43 000 kronor enligt följande uppställning.

Ordförandens arvode	kronor	3 000
Arvoden åt arbetsutskottets ledamöter, tre ledamöter à 1 500	»	4 500
Dagarvoden och annan ersättning till övriga ledamöter	»	6 000
Resekostnader	»	6 000
Sekreterarens arvode	»	12 000
Avlöningar till övrig personal (ett kanslibiträde och extra skrivhjälp)	»	7 500
Ersättningar åt särskilda sakkunniga	»	2 500
Telefon, skrivmateriel m. m.	»	1 500

Summa kronor 43 000.

Härutöver erfordras under rådets första verksamhetsår för anskaffning av möbler, kontorsutrustning m. m. ett engångsanslag av 4 000 kronor. Det sammanlagda anslagsbehovet för detta år uppgår sålunda till 47 000 kronor.

Utredningen har beträffande förhållandet mellan jordbrukets forskningsråd och statens lagringsforskningskommitté uttalat följande.

Utredningen har på anmodan av den tekniska forskningsutredningen haft det av denna sistnämnda utredning framlagda förslaget rörande lagringsforskningens ordnande under behandling och därvid beslutat tillstyrka det samma. Det är naturligt, att man vid frågans behandling upptagit till prövning, huruvida lagringsforskningen på något sätt borde anknytas till jordbrukets forskningsråd. Det finnes nämligen åtskilliga beröringspunkter mellan de båda organens arbetsuppgifter. Därvid har man först funnit det uppen-

bart, att lagringsforskningen, som visserligen kommer att skära igenom många jordbrukets råvaruproduktion berörande forskningsområden, dock har vetenskapligt sett speciella, enhetliga särdrag och därför måste behandlas av ett specialorgan av den föreslagna typen med en kommitté, bestående av det föreslagna antalet för detta ändamål utsedda fackmän. Kommitténs sekreterare bör också utses med hänsyn härtill. Av denne bör sålunda fordras, att han har sådana tekniska kunskaper att han kan följa det vetenskapliga forskningsarbetet inom området. Han bör exempelvis vara väl hemmastadd i mikrobiologi, kemi och fysik.

Jordbrukets forskningsråd skall däremot sammansättas av ledamöter, vilka ha blick för sammanhangen inom hela jordbruksforskningen, och det är sålunda mycket osannolikt att forskningsrådet, sammansatt enligt för detta riktiga grunder, lämpligen skulle kunna fungera som lagringsforskningskommitté. För sekreteraren i forskningsrådet ha också i det föregående angivits behörighetskrav av helt annat slag än vad som nyss anförts för sekreteraren i lagringsforskningskommittén.

Härtill kommer, att forskningsrådets uppgift — särskilt under de första åren — blir så stor, att den ej bör kombineras med en så omfattande specialuppgift som lagringsforskningen, om man skall få någon effekt av arbetet. På samma sätt torde det vara beträffande lagringsforskningskommittén. För denna föreligger många angelägna uppgifter. Skall detta arbete kunna föras fram effektivt bör kommittén osplittrat få ägna sig åt den uppgiften.

Det fordras sålunda, enligt utredningens mening, både ett jordbrukets forskningsråd och ett specialorgan för lagringsforskning, lagringsforskningskommittén. Fråga är emellertid om dessa på något sätt böra knytas samman. Om lagringsforskningskommittén anknötes till forskningsrådet som ett underorgan, kunde det föreligga risk för att andra självständigt arbetande speciella institutioner, beträffande vilka forskningsrådet skulle ha att verkställa översyn, kunde komma att misstänka, att lagringsforskningen inom detta rådets eventuella underorgan skulle bli ensidigt gynnad. Ej heller kan utredningen se, att det för närvarande skulle innebära någon vinst med en sådan anordning annat än möjligen den, att kameral personal, skrivbiträden och vaktmästare kunde utnyttjas något bättre.

Om det vore möjligt att få en auktoritativ kraft, som lämpade sig som ordförande i båda organen, skulle ett sådant arrangemang ej möta något hinder utan snarast innebära en fördel, ty genom denne kunde den nödiga samverkan då lätt åstadkommas. I den utredning, som verkställts rörande lagringsforskningens ordnande, har även denna lösning framhållits såsom möjlig. Alternativt har man föreslagit, att lagringsforskningskommitténs ordförande skulle ingå såsom självskriven ledamot av forskningsrådets arbetsutskott.

Enligt utredningens mening böra de båda organen därför upprättas såsom självständiga organ men, för det fall de inrättas samtidigt, om möjligt lokalt förläggas intill varandra, så att de lätt kunna hålla kontakt och eventuellt hjälpa varandra med expeditiionspersonal.

Sedan verksamheten kommit igång inom både forskningsrådet och lagringsforskningskommittén och några års erfarenhet vunnits, bör det vara lättare att avgöra om en mera intim anknötning mellan de båda organen bör ske, och då får frågan på nytt upptagas till prövning.

Samma uppfattning finnes uttalad i det av utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande avlämnade betänkandet rörande

de lagringsforskningens ordnande, där det i den berörda frågan anföres följande.

Även den frågan torde böra prövas, huruvida man bör avvakta slutförandet av den pågående utredningen rörande ett jordbrukets forskningsråd, innan förslag rörande organisation av lagringsforskning framlägges.

I den frågan kan anföras, att en statens kommitté för lagringsforskning blir ett organ i raden av de många, som skulle komma att ligga inom intressesfären för ett statligt forskningsråd för jordbruket. Det kan ej gärna komma i fråga att direkt inlemma ett sådant specialorgan inom det statliga forskningsrådet för jordbruket. Detta torde fastmer böra intaga likartad ställning till jordbrukets alla specialorgan för forskning. Man synes ej heller behöva befara, att man åsamkar statsverket onödiga utgifter genom att igångsätta lagringsforskning enligt det framlagda förslaget eftersom förslaget icke innebär investering av större engångsbelopp i byggnader och utrustning, utan anslagsbeloppen helt och hållet avse löpande utgifter för dirigerings och bedrivande av forskningsverksamhet.

Med hänsyn härtill har ej heller utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande tvekat att framlägga denna utredning separat samt hemställa om förslagets genomförande.

Utredningen har angående förhållandet mellan jordbrukets forskningsråd och statens tekniska forskningsråd anfört följande.

Det finnes åtskilliga gränsområden mellan jordbruksforskning och teknisk forskning. Ett sådant är den jordbrukstekniska forskningen, som i det föregående visserligen räknats till jordbruksforskningen men inom vilken den konstruktiva tekniska vetenskapen är ett nödvändigt hjälpmedel. Med kanske lika stort fog skulle därför forskningen på detta område kunna betecknas som tillämpad teknisk forskning.

Det största och mest betydande gränsområdet, inom vilket jordbruksforskning och teknisk forskning mötas, är emellertid livsmedelsproduktionen och annan förädling av inom jordbruket och trädgårdsodlingen framställda råvaror. Denna förädling, som drives i former från hantverk till storindustri, fordrar för sitt fortbestånd och sin utveckling dels en högvärdig tekniskt-industriell verksamhet, dels en god försörjning med lämpliga råvaror.

Ur svensk och särskilt ur det svenska jordbrukets och den svenska trädgårdsodlingens synpunkt är det angeläget, att svenska råvaror i största möjliga utsträckning utgöra grunden för denna förädlingsindustri. Råvaruproduktionen bör således utvecklas och anpassas i denna riktning, vilket även lyckligen skett under de senaste årtiondena, ej minst med stöd av ett mångsidigt vetenskapligt forskningsarbete. Mycket torde dock återstå att göra i detta avseende.

Det är emellertid ej nog med, att jordbrukarna få lämna råvaror till den industri, till vilken initiativ tagits från industriellt håll. Jordbrukarna ha även själva funnit sig böra taga initiativ dels för att få svenska råvaror bättre utnyttjade inom den svenska livsmedelsproduktionen, dels för att få till stånd industriell produktion, baserad på deras produkter.

Den tekniskt-industriella utvecklingen inom denna förädlingsindustri fordrar givetvis väsentligen forskning av tekniskt-industriell natur under det att råvaruproduktionens utveckling i huvudsak måste bygga på jordbruksforskning. Av det anförda framgår emellertid, att inom området, betraktat som helhet, gripa tekniskt-industriella och jordbrukets intressen, så in i

varandra, att man inom detsamma icke kan göra någon indelning i klart avgränsade delområden, vilka skulle vara föremål för statens tekniska forskningsråds respektive jordbrukets forskningsråds omsorger. Det är därför enligt utredningens mening uppenbart, att jordbrukets forskningsråd bör ha möjlighet att inspirera och stödja för jordbruket betydelsefull forskning inom vilket forskningsområde det än gäller och sålunda även inom det tekniska.

Det torde ej behöva särskilt framhållas, att jordbrukets forskningsråd innan beslut fattas i sådana frågor bör inhämta det tekniska forskningsrådets mening. Överhuvudtaget synes jordbrukets forskningsråd och statens tekniska forskningsråd böra arbeta i ständig, intim kontakt med varandra.

I övrigt har utredningen beträffande forskningsrådets förhållande till andra organ och myndigheter bland annat understrukit vad förut anförts om betydelsen av ett nära samarbete med lantbruksakademien. I fråga om förhållandet till lantbruksstyrelsen har utredning i anledning av väckt fråga om att styrelsen skulle vara företrädd i forskningsrådet förklarat sig icke kunna biträda denna uppfattning, detta så mycket mera som forskningsrådet ej borde tilläggas några som helst administrativa uppgifter utan endast borde, stött på sin fackliga auktoritet, söka på frivillighetens väg uppnå bästa möjliga samordning inom jordbruksforskningen. Då antalet ledamöter i forskningsrådet ej utan tvingande skäl borde ökas, syntes kontakten mellan rådet och styrelsen böra ordnas genom särskilda överenskommelser. Beträffande samverkan med jordbrukets upplysningsnämnd har utredningen åberopat vad förut anförts om att forskningsrådets sekreterare borde insättas i upplysningsnämnden som självskrivnen ledamot samt i övrigt framhållit, att upplysningsnämnden hade mycket speciella och väl avgränsade uppgifter, vilka ej kunde påläggas forskningsrådet, och att därför samverkan av annat slag, exempelvis genom upplysningsnämndens anknytning i en eller annan form till forskningsrådet, ej borde ifrågasättas.

Yttranden över förslaget rörande jordbrukets forskningsråd.

Av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig över förslaget om inrättande av ett jordbrukets forskningsråd, ha flertalet tillstyrkt detsamma. I vissa yttranden har emellertid förordats forskningsrådets organisation i anslutning till lantbruksakademien. Det har framhållits, att akademien i realiteten redan fungerade som ett forskningsråd och att hinder icke borde möta mot att ställa statsmedel till förfogande för förstärkning och utveckling av denna akademis verksamhet. I sådan riktning ha bland annat uttalat sig lantbruksstyrelsen, ett tiotal hushållningssällskap, statskontoret — som ansett att akademien bör övertaga även upplysningsnämndens funktioner — skogsstyrelsen, veterinärhögskolan, flertalet övriga forskningsanstalter samt lantbruksakademien.

Akademien har föreslagit antingen att forskningsrådets uppgifter överlättes på akademien som sådan eller att akademien finge i uppdrag att organisera

ett forskningsråd, av vars ledamöter en del tillsattes av Kungl. Maj:t och återstoden av akademien.

Utredningens förslag om ett forskningsråd har avstyrkts av lantbrukshögskolans styrelse och lärarråd, vilka särskilt uttalat farhågor för att rådet kunde bliva ett hot mot den fria forskningen. Rådets föreslagna verksamhet — med granskning av forskningsprogram, fördelning av arbetsuppgifterna på olika organ och forskare, kontroll över forskningens inriktning och forskarnas medelsanvändning, ekonomiska påtryckningar m. m. — skulle utgöra ett allvarligt intrång i forskningens frihet. Rådet har i stället ansetts böra vara allenast ett hjälpinstitut. Vidare ha, såsom även skett i vissa andra yttranden, framhållits de proportionsvis höga organisationskostnaderna. Jämväl flertalet övriga forskningsinstitutioner ha vänt sig mot förslaget att rådet skulle få kontroll- och övervakningsuppgifter samt i stället förordad ett råd såsom organ för sammanförande av forskare och dryftande av nya uppslag och som remissinstitut för anslagsäskanden inom jordbruksforskningens område.

Från några håll har föreslagits, att rådet skall göras mindre och få endast fem till åtta ledamöter, varjämte experter vid behov skulle anlitas. Detta har ansetts lämpligare, enär alla forskningsgrenar ändock ej kunde bliva representerade i rådet.

Behovet av förbättrat stöd till jordbruksforskningen har i yttrandena allmänt understrukits och det för sådant ändamål föreslagna anslaget har tillstyrkts.

Ur yttrandena må i övrigt följande här återgivas.

Frågorna om behovet av ett forskningsråd och om detta s upp g i f t e r.

Statskontoret har anfört bland annat.

Statskontoret vill icke bestrida, att ett behov av utökat samarbete mellan olika forskningsanstalter förefinnes. Ämbetsverket får emellertid understryka vad utredningen uttalat nämligen, att allt samarbete trivs bäst under fria, från fall till fall avpassade former. Som utredningen vidare framhållit, låter sig samarbete svårligen enbart organiseras fram utan bygger som regel på den personliga insatsen. Statskontoret måste redan med hänsyn till vad som sålunda anförts ifrågasätta lämpligheten av att inrätta ett statligt organ med så vidsträckt övervakningsuppgifter som avsetts. Enligt statskontorets mening borde vidare jordbruksforskningens naturliga målsman vara lantbruksakademien. Statskontoret kan icke finna de mot lantbruksakademiens lämplighet gjorda invändningarna avgörande. Därest lantbruksakademien befinnes icke vara skickad att med nuvarande organisation handhava ifrågavarande uppgifter, bör densamma omorganiseras. Eventuellt kan det vara lämpligt att låta ett särskilt utskott inom akademien fungera som centralorgan. För att bereda Kungl. Maj:t önskvärt inflytande på utskottets verksamhet synes en del av ledamöterna i detsamma böra utses av Kungl. Maj:t. Statskontoret kan sålunda för sin del icke finna rationellt, att ett nytt organ tillskapas som centralorgan för jordbruksforskningen.

Även upplysningsverksamheten torde böra rationaliseras. En samordning av lantbruksakademiens, ett statligt centralorgans och jordbrukets upplysningsnämnds verksamhet förefaller ämbetsverket i högsta grad påkallad. Statskontoret får därför föreslå, att jämväl den av upplysningsnämnden bedrivna informationsverksamheten förläggas till lantbruksakademien. Härige-

nom skulle skapas ett verkligt centralorgan för forsknings- och upplysningsverksamhet å jordbrukets område. Då en dylik samordning otvivelaktigt skulle medföra, att eljest i viss utsträckning erforderligt dubbelarbete å dessa områden onödiggöres samt därför skulle innebära minskade utgifter för statsverket, lär en sådan lösning jämväl stå i god överensstämmelse med önskemålen om att genom en förbättrad samverkan mellan olika organ öppna möjlighet för besparingar i kostnaderna för den vetenskapliga forskningen.

Lantbruksstyrelsen har uttalat bland annat följande.

Enligt lantbruksstyrelsens mening råder intet tvivel om att behov föreligger av ett organ med i huvudsak de av utredningsmännen ifrågasatta uppgifterna. Huruvida organet i fråga bör givas karaktären av ett särskilt statligt organ, synes emellertid tvivelaktigt. Goda förutsättningar synas nämligen finnas för att den verksamhet, varom fråga är, skulle med fördel kunna organisatoriskt anknytas till lantbruksakademien, vars uppgifter till väsentlig del sammanfalla eller stå i nära samband med de uppgifter, som skulle tillkomma det av utredningen ifrågasatta nya organet. Vad utredningen anfört mot lantbruksakademiens lämplighet för uppgiften kan enligt lantbruksstyrelsens mening icke godtagas. Med hänsyn härtill anser lantbruksstyrelsen sig icke kunna tillstyrka utredningens förslag om inrättande av ett fristående forskningsråd på jordbrukets område utan vill i stället ifrågasätta, huruvida icke den verksamhet, som utredningsmännen ansett böra anförtros åt sagda forskningsråd, bör organisatoriskt anknytas till lantbruksakademien. En dylik anordning kan förväntas bli en god lösning på förevarande spörsmål och skulle otvivelaktigt vara förenad med väsentligt lägre utgifter än den av utredningsmännen anvisade vägen.

Skogsstyrelsen har framhållit följande.

Forskningsinstitutionerna inom skilda grenar av jordbruksnäringen — gällande både produktionen av jordbruksråvaror och förädlingen av dessa — torde vara så många och skiftande, att tecken till en för verksamheten i sin helhet mindre lämplig splittring icke saknats. Redan av denna orsak måste det vara av stor betydelse att eftersträva en samordning av de olika forskningsresurserna för att göra landvinningar i nyss berörda avseenden och därigenom öka effekten av hithörande arbeten. Behovet av en förbättrad organisatorisk sammanhållning och överblick av jordbruksforskningen understrykes ytterligare därav, att denna — trots sin mångsidighet — sannolikt behöver ytterligare kompletteras i ett eller annat hänseende för att kunna anses tillfyllest motsvara tidens krav.

Även om man med fog kan påstå, att en alltför stark koncentration av jordbrukets forskning säkerligen icke är enbart gagnande, så torde ett på lämpligt sätt ordnat och fungerande forskningsråd här ha en viktig mission att fylla. Skogsstyrelsen kan sålunda därutinnan ansluta sig till utredningen, att tillkomsten av ett centralorgan på jordbrukets område med i huvudsak de uppgifter, som tillkomma ett forskningsråd av i det föregående omförmäلت slag, bör på lämpligt sätt underlättas.

Skogsstyrelsen vill emellertid uttala, att styrelsen icke blivit övertygad av de av utredningen anförda skälen mot att lantbruksakademien fungerar som ett centralorgan för jordbruksforskningen. Det är otvivelaktigt, att det av utredningen förordade forskningsrådets verksamhet delvis faller inom lantbruksakademiens naturliga arbetsfält. En för ändamålet lämplig representation och arbetsordning inom akademiens ram borde utan större svårigheter kunna uppnås. Det förefaller skogsstyrelsen sannolikt, att man vid en förnyad omprövning av förevarande organisationsfråga skall kunna finna en lös-

ning av densamma inom eller i anslutning till akademien, som medför mindre kostnader för det allmänna än utredningens förslag. För akademien synes ett befattningstagande med verksamheten för ett jordbrukets forskningsråd vara till gagn såtillvida, bland annat, att akademien därigenom får en ökad, ständig och levande kontakt med forskningsarbetet inom jordbrukets många branscher. Detta bör vara ägnat att kraftigt främja akademiens syften överhuvudtaget.

Lantbrukshögskolans lärarråd, med vilket *högskolans styrelse* i huvudsak instämt, har anfört bland annat följande.

Utredningen har framhållit, att forskningen bör vara fri. Detta sitt uttalande om forskningens frihet har utredningen helt bortsett från vid utarbetandet av sitt förslag till det ifrågasatta rådets arbetsuppgifter.

Meningen synes vara, att det förordade rådets arbetsuppgifter i främsta rummet skola bli en dirigerande och kontrollerande av forskningsverksamheten på jordbrukets område. Detta anser sig lärarrådet icke kunna godtaga.

En verksamhet av här föreslagen art skulle komma att innebära ett allvarligt intrång på den fria forskningen, vilket icke skulle befördra de vetenskapliga problemens lösande. Den vetenskapliga forskningens impulser äro av helt annan art och berövar man forskningen dess frihet, kommer den att förtvina. Lärarrådet anser sig i detta sammanhang böra åberopa följande uttalande i utredningen om det samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Rådet bör icke i någon form få sig tilldelat rollen av överledning för det vetenskapliga arbetet. Det fria initiativet får under inga förhållanden trängas tillbaka. Vetenskapsmännen måste vara helt oförhindrade att var för sig söka sig fram efter de riktlinjer, som synas dem riktiga och lämpliga. Rådets uppgifter måste sålunda begränsas till att vara ett hjälpinstitut för forskningen och för dem som i praktiken skola omsätta forskningens resultat.

Så som utredningens motivering utformats, kan lärarrådet icke finna annat än att det är fråga om inrättandet av något slags överstyrelse för forskningen på jordbrukets område.

Det synes lärarrådet oriktigt, att det föreslagna rådets beslut i fråga om fördelning av anslag ej skulle få överklagas, särskilt som rådet självt i viss mån kommer att konkurrera med övriga anslagssökande om anvisade medel. Anslaget bör fördelas av Kungl. Maj:t.

Slutligen vill lärarrådet framhålla, att de beräknade kostnaderna för rådets verksamhet icke stå i någon rimlig proportion till det anslagsbelopp, som enligt förslaget skall utdelas av rådet.

Lärarrådet avstyrker därför det framlagda förslaget. Därest ett råd på ifrågavarande område skall komma till stånd, erfordras enligt lärarrådets bestämda uppfattning en förnyad utredning, varvid bör tagas under övervägande antingen inrättande av ett råd av den beskaffenhet, som föreslagits av professorerna Flodkvist och Lundegårdh, eller inrättandet av ett råd anknutet till lantbruksakademien.

Inom lärarrådet har högskolans rektor, professorn R. Nilsson i ett *särskilt yttrande* framhållit bland annat följande. Han hade såsom ledamot av utredningen vid olika tillfällen framfört uppfattningar, vilka icke delats av utredningens majoritet, men hade likväl icke ansett dessa skillnader i uppfattning vara av så allvarlig art, att de tvingat honom att reservera sig mot utredningsmajoritetens förslag. Han visste emellertid med bestämdhet att tanken att genom

inrättandet av forskningsrådet skapa någon överstyrelse för de olika forskningsorganen inom jordbruksforskningen varit utredningen helt främmande. Beträffande den kontroll som rådet skulle utöva över användningen av anväsa medel, hade utredningen därmed avsett kontroll över sådana medel, som av rådet ställts till vissa forskares förfogande för särskilda undersökningar. Däremot skulle rådet icke yttra sig över de olika forskningsorganens anslagsäskanden. Då emellertid icke endast lärarrådet utan även andra remissinstanser funnit skäl föreligga att rikta allvarliga anmärkningar mot det i betänkandet framlagda förslaget hade tydligen i betänkandet olyckliga formuleringar kommit till användning, varigenom utredningens uppfattning blivit felaktigt eller i varje fall oklart återgiven.

Veterinärhögskolans lärarkollegium har anfört följande.

Särskilt i vad utredningen uttalat om behovet av en bättre samorganisation av forskningen till erhållande av största och bästa resultat av de vetenskapliga arbetena och av de på dessas bedrivande nedlagda penningmedlen samt om behovet av större anslag av statsverket för forskningen inom jordbrukets och med detta närstående områden vill kollegiet i princip på det livligaste instämma, likaså uti den därav dragna slutsatsen, att det föreligger behov av inrättande av ett forskningsråd som ett statens organ för handhavande av hithörande frågor. Däremot har kollegiet icke blivit av den förebrogta utredningen övertygat, att för detta ändamål en fullt fristående institution bör tillskapas, utan anser kollegiet, att ändamålet lika väl och med mindre kostnader för statsverket kan ernås genom en viss utbyggnad av lantbruksakademiens organisation.

Under hela den tid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet var en självständig, ej vid lantbrukshögskolan bunden institution, sorterade den — ehuru med egen styrelse — under lantbruksakademien, vilken sålunda då i realiteten hade förtroendet att utöva högsta ledningen av den i statens regi bedrivna jordbruksforskningen. Kollegiet veterligt har ingenting förekommit, som diskvalificerat akademien för en sådan eller därmed likartad uppgift. Akademien har, såväl före som efter centralanstaltens förflyttning, med de begränsningar som föranletts av gällande stadgar, disponibla arbetskrafter och till förfogande stående penningmedel efter bästa förmåga verkat för just de ändamål, det föreslagna jordbruksrådet är avsett att tillgodose.

Kollegiet kan icke se något hinder för att inom akademien bildas ett jordbrukets forskningsråd av tillräckligt många medlemmar för sakkunnig prövning och annan handläggning av alla sådana frågor, som kommitterade velat hänföra till det föreslagna självständiga forskningsrådet. Med en sådan anordning skulle en avsevärd besparing i administrationskostnader för forskningsrådet i förhållande till vad kommitterade föreslagit vara möjlig.

Inom kollegiet har *skiljaktig mening* uttalats av professorerna Palmgren, Carlström och Lagerlöf, vilka förklarar sig visserligen icke ha något att erinra mot att en intimare samarbetsform än den de sakkunniga föreslagit på ena eller andra sättet skapades mellan ett självständigt forskningsråd och lantbruksakademien men likväl ansett det olämpligt, att rådet inkluderades i lantbruksakademien eller någon av dess avdelningar, varav konsekvensen med allt skäl kunde befaras bliva, att rådet åtminstone delvis icke finge ändamålsenlig sammansättning.

Lantbruksakademien, som funnit att det tilltänkta rådets arbetsuppgifter redan fylldes eller kunde fyllas av akademien eller ock vore av sådan art, att de enligt akademiens mening icke borde komma i fråga, har yttrat bland annat följande.

Skulle det föreslagna organet upprättas inom eller i anslutning till lantbruksakademien, behöfde väl detta icke medföra hinder för att statsanslag utginge för arvoden till ett visst antal ledamöter, resekostnader, ersättning åt särskilda sakkunniga samt erforderlig förstärkning av lantbruksakademiens kansli. Beträffande vidare utväljandet av nämnda ledamöter kan detta i icke mindre grad ske med hänsyn till vederbörandes speciella lämplighet för uppdraget vid en anslutning till akademien, än om ett fristående organ skulle upprättas.

Genom den utdelning av forskningsunderstöd, som sker från akademien, kan denna i detta avseende redan sägas arbeta som ett forskningsråd. Under de senaste fyra åren har enligt akademiens beslut till jordbruksforskningens förfogande ställts ett belopp på tillhoppa 148 500 kronor eller per år i medeltal 37 125 kronor. Antalet under ifrågavarande år i genomsnitt årligen understödda forskare utgör cirka 20. Det torde icke råda tvivel om, att en anknytning under lämpliga former av föreslagen verksamhet avseende utdelning av forskningsunderstöd till motsvarande verksamhet inom akademien skulle vara till gagn för den samfällida forskningen. Genom en dylik anslutning till akademien skulle också lösandet av uppgiften att följa understödd forskning, varåt akademien givetvis ägnar ett icke obetydligt arbete, i hög grad gynnas. Akademien utgör genom sina sammankomster, avdelnings- och kommittésammanträden ett naturligt forum för tankeutbyte, dryftande av nya uppslag samt överenskommelser om samverkan i olika avseenden mellan forskare. Verksamheten inom akademien befordrar också kontakten mellan forskning och praktik och torde dessutom på ett värdefullt sätt möjliggöra beaktandet av olika trakters skilda behov. Den direkta anknytningen mellan den föreslagna verksamheten och akademiens tidskrifter är vidare av betydelse. Beaktas bör att akademien vid sidan av sin tidigare tidskrift från och med 1945 utger en ny rent vetenskaplig tidskrift för internationell vetenskaplig publik. Det föreslagna organet skulle vidare draga en icke obetydlig nytta av den kontakt, som akademien uppehåller med olika forskningsinstitutioner inom landet, ävensom av akademiens förbindelser utomlands. Slutligen skulle beträffande litteraturtjänst och följandet av den teoretiska och praktiska utvecklingen inom jordbruket ett onödigt och icke önskvärt dubbelarbete undvikas genom en anslutning till akademien. Till ifrågavarande verksamhets förfogande skulle sålunda genom en anslutning av denna till lantbruksakademien omedelbart ställas en stor fond av erfarenhet på detta speciella område, och för ändamålet särskilt lämpade hjälpmedel inom akademien kunde direkt och i full utsträckning utnyttjas. Samtidigt som verksamheten skulle öka i effektivitet, torde den icke oväsentligt kunna förbilligas. Akademien kan följaktligen på intet sätt finna det motiverat, att det tillämnade forskningsrådet upprättas såsom en fristående, direkt under Kungl. Maj:t lydande institution. Det synes akademien vara bättre att utveckla de organ, som redan finnas, än att skapa nya sådana för i stort sett samma ändamål som avses med redan förefintliga organ. Skulle ytterligare medel ställas till akademiens förfogande för att stödja forskningen, komme akademien, som har kontakt med alla grenar av jordbruksforskningen, men, det må betonas, icke driver forskning i egen regi, att få större möjlighet att fylla denna uppgift än något annat organ. Då sålunda starka skäl tala för den föreslagna verksamhetens anslutning till akademien, torde det vara

anledning att något närmare undersöka, under vilka former en sådan anslutning skulle kunna ske. Härför kunna följande huvudalternativ tänkas.

1. Akademien får uppdraget att fungera som centralorgan för jordbruksforskningen och i enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv beträffande uppgiftens omfattning själv besluta om densammes lösande.

2. Akademien får uppdraget att utse en kommitté eller ett råd, som skall fungera som centralorgan för forskningen. Till detta delegeras ärenden rörande ifrågavarande verksamhet med full beslutanderätt för rådet inom ramen av dess befogenhet, vilken närmare regleras genom bestämmelser av Kungl. Maj:t.

Akademien vill för sin del förordna en lösning i nära anslutning till alternativ 2. Härvid kunde tänkas, att det inom akademien fungerande forskningsrådet bleve sammansatt av dels ledamöter, som valdes av akademien, samt dels ett antal av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har framhållit följande.

Styrelsen är ej övertygad om, att inrättandet av ett särskilt forskningsråd är den rätta vägen för stödandet av den vetenskapliga odlingen i vårt land. I stället böra redan förefintliga vetenskapliga institutioner, universitet, högskolor och andra inrättningar befordras i sin existens genom bättre arbetsmöjligheter. De i betänkandet anförda arbetsuppgifterna för ett forskningsråd på jordbrukets område kunna med fördel uppdragas åt lantbruksakademien. Styrelsen vill även förordna, att uppgifterna rörande forskningsrådets ställning som övervakande organ för jordbruksforskningen måtte revideras.

Styrelsen för Weibullsholms växtförädlingsanstalt, som funnit det ytterst tveksamt huruvida rådsverksamhet för jordbruksforskningens del är önskvärd och påkallad har ansett något nytt centralorgan icke erforderligt utan uttalat sig för en komplettering av lantbruksakademiens kapacitet och resurser för handhavande av uppgifter, som böra tillkomma ett forskningsråd. Styrelsen har vidare yttrat bland annat.

Förbättrat samarbete och bättre kontakt mellan olika forskningsorgan — där det skulle brista i sådant avseende — är givetvis ett önskemål. Men för sådant ändamål torde inrättande av ett nytt statligt centralorgan för jordbruksforskningen knappast vara erforderligt. Lantbruksakademien och lantbrukshögskolan synas vara lämpliga målsmän härför. Utredningen syftar emellertid långt vidare då den talar om samordnande verksamhet. Härmed avser nämligen utredningen — såsom kommentarerna giva vid handen — en övervakande och dirigerande verksamhet av ganska obegränsad innebörd. Vi hålla före, att en sådan anordning — hur välment den av utredningen än må vara tänkt — skulle innebära ett högst olyckligt ingrepp i den vetenskapliga forskningen, som icke under några omständigheter får ställas under sådant målsmanenskap som här ifrågasättes. Det är att befara, att om en dylik anordning genomfördes, forskningen i stället för att vinna i effektivitet — vilket anges som syftemålet — i stället skulle kunna förlora i kvalitet och uppvisa sämre resultat, i synnerhet på längre sikt. Särskilt har i detta sammanhang framhållits, att onödigt dubbelarbete skulle undvikas. Enligt vår bestämda mening har man här att göra med ett slagord, som visserligen klingar rätt bestickande, men som vid närmare granskning icke har något verklighetsunderlag, då det gäller den vetenskapliga verksamhet varom här är fråga.

Dubbeltarbete — eller rättare sagt parallellarbete — kan utgöra den avgörande förutsättningen för att det eftersträfvade målet överhuvud skall kunna uppnås. Den ene forskaren lyckas, där den andre misslyckas eller i varje fall når ett betydligt sämre resultat. På förhand kan man givetvis icke förutse vilken av forskarna skall uppnå målet. Ett praktiskt exempel härför är vår veteförädling, som av Weibullsholm och Svalöv bedrivits med väsentligen samma mål. Det torde ej kunna förnekas, att, om veteförädling endast bedrivits av Svalöv, mycket stora värden gått förlorade för det svenska jordbruket. Med det sagda avse vi givetvis icke, att det skulle vara likgiltigt hur man fördelar forskningen och de medel som härutinnan stå till buds. Det skulle kunna tänkas, rent teoretiskt, att ett oproportionellt stort antal forskare komme att syssla med samma uppgift, men i praktiken torde man ej behöva räkna med något sådant. Av det anförda torde framgå, att vi icke kunna förorda den samordnande verksamhet, som forskningsrådet skulle utöva. Vår grunduppfattning är alltså, att forskningen skall vara fri — värdet av de resultat vartill den kommer skall däremot vara underkastat en opartisk, effektiv försöksverksamhets dom.

Liknande synpunkter ha framförts av *förvaltningsutskottet hos Uppsala läns hushållningssällskap*.

Ingenjörsvetenskapsakademien har yttrat följande.

Det vill synas som om de uppgifter utredningen anser böra påläggas det föreslagna forskningsrådet på jordbrukets område, äro av betydligt större omfattning än vad som kommer i fråga i avseende på det tekniska forskningsrådet. Man måste fråga sig om ett på föreslaget sätt sammansatt arbetsorgan kan mäktas fylla sådana uppgifter. Ledamöterna i rådet förutsättas vara framstående män inom sina respektive arbetsområden, följaktligen mycket upptagna. Härav följer att de icke kunna beräknas utföra utredningsarbete av större omfång. I regel torde de icke hinna med mera än att vid sammanträden avgiva sitt sakkunniga omdöme och råd. Ej heller ordföranden kan tänkas ägna allt för mycket arbete åt ärendenas behandling mellan rådets sammanträden. Rådets huvuduppgift torde i praktiken bliva att främja forskningen, knappast att vaka över att denna över vitt skilda områden spridda forskning blir komplett. Rådet bör visserligen kunna taga initiativ till åstadkommande av viss forskning, men därvid torde det böra hänvända sig till lämpligt forskningsorgan att taga upp saken och komma med förslag.

Inrättandet av forskningsråd av den typ, som inaugurerats i och med det tekniska forskningsrådet torde vara att betrakta såsom ett administrativt experiment. Med den »lätta konstruktion» som karakteriserar detta slags statsorgan har man avsett att åt Kungl. Maj:t bereda tillgång till sakkunnig rådgivning särskilt i fråga om användningen av statens anslagsmedel för forskning. Men innan man går att pålägga ett sådant råd uppgifter av mera exekutiv karaktär torde det vara skäl att först avvakta någon tids erfarenhet av institutionens funktionerande. Vill man realisera ett så pass tungt program som att skapa ett verkligt ledande organ på jordbruksforskningens område, kan man kanske bliva tvungen att använda en »tyngre» typ av statligt organ än det nu föreslagna.

Akademien får för sin del tillstyrka inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag men med viss begränsning av omfattningen i dess uppgift. Denna kunde formuleras så att forskningsrådet har till uppgift att följa utvecklingen på jordbrukets och angränsande områden och hålla kontakt med den forskning, som därinom bedrivs, samt stödja och främja sådan forskning som är erforderlig för jordbruksnäringens fortsatta framåtskridande.

Till vad sålunda föreslagits har *statens tekniska forskningsråd* anslutit sig.

För inrättande av ett centralorgan för jordbruksforskningen inom eller i anslutning till lantbruksakademien ha vidare uttalat sig *domänstyrelsen, förvaltningsutskotten hos Stockholms läns och stads, Jönköpings, Gotlands, Blekinge, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs och Norrbottens läns samt Kalmar läns södra hushållningssällskap, statens växtskyddsanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, statens centrala frökontrollanstalt, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt Sveriges lantbruksförbund.*

Sveriges utsädesförening har yttrat bland annat följande.

Föreningen ansluter sig till uppfattningen, att jordbrukets forskningsorganisation kräver en översyn. Samtidigt må emellertid framhållas vikten av att denna översyn ej leder till långt gående centraliseringsåtgärder, vilka sannolikt snarare skulle minska än öka forskningens effektivitet. Av samma skäl synes det också angeläget, att det blivande forskningsrådets befo-genhet begränsas till att framlägga förslag till i nämnda avseende lämpliga åtgärder. Föreningen vill livligt förorda, att det föreslagna rådet kommer till stånd. De angivna skälen för att rådet icke anslutes till någon förut förefintlig institution, närmast lantbruksakademien, utan blir en fristående statlig organisation, synas övertygande.

Rådets uppgift att avgiva yttrande rörande organisationen av forskningsverksamhet på jordbrukets område och i frågor rörande statsanslag och statsbidrag till sådan verksamhet måste starkt begränsas. I motsatt fall skulle rådet tendera att bli ett ämbetsverk vid sidan om lantbruksstyrelsen. Forskningsrådets främsta uppgift måste bli att stödja nya initiativ inom jordbruksforskningen. Den granskande uppgift, som enligt utredningsmännen även bör tillkomma rådet, bör komma i andra hand, då den alltför lätt kan leda till sådana slitningar, som närmast skulle motverka syftet med rådets inrättande. Vad beträffar den direkta kontrollen över användningen av utdelade anslag synes denna välbefogad, då anslagen utgå till enskilda personer och företag. Utsädesföreningen förutsätter emellertid, att om anslaget tilldelas den hel- eller halvstatliga institution inom landet, som kan anses besitta den främsta sakkunskapen på området, någon kontrollant eller kurator från annan institution icke tillsättes.

Jordbrukstekniska föreningen har som sin mening uttalat, bland annat, att det föreslagna forskningsrådet skulle få en viktig uppgift i att medverka till ökad samverkan i forskningen samt funnit rådets organisation och arbetssätt ändamålsenliga. Emellertid har föreningen uttalat farhågor för att enskilda personers och institutioners arbetsglädje och initiativkraft komme att bli lidande, om de bleve bundna av i detalj gående granskning från forskningsrådets sida.

Svenska lantarbetsgivareföreningen har yttrat, bland annat, följande.

Forskningsrådet får i sin hand påtryckningsmedel mot den forskare eller den forskningsanstalt, som icke är sysselsatt med enligt rådets mening lämpliga och nyttiga forskningar. Visserligen skulle enligt förslaget rådet endast få till uppgift att kontrollera vissa mindre statsbidrags användning, men man kan ej helt bortse från risken att rådet efter hand tillägnar sig det huvudsakliga inflytandet på utgivandet av sådana medel, som staten ställer till forskningens förfogande. I egenskap av remissinstans kommer rådet nämligen att kunna öva sådan påverkan på medelsfördelningen i stort att dess ställning

nära nog skulle kunna jämföras med en beslutande myndighets. Håri ligger en fara. Det kan begäras av rådet att dess arbete fullgöras med takt och urskillning, men det kan icke begäras av rådet, att dess medlemmar skola veta, vilken forskare, som i det långa loppet kommer att betyda mest. Faran är därför att en forskare, som sysselsätter sig med grundforskning efter nya och därför icke allmänt godtagna linjer, skall av rådet bedömas som en forskare, vilken svävar ut i det blå, med därav följande ekonomiska konsekvenser för ifrågasvarande forskare. Såsom utredningen påpekat kan i fråga om jordbruksforskningen grund- och målforskning ej åtskiljas. Den, som huvudsakligen ägnar sig åt målforskning, plägar ofta framstå som den nyttigaste, under det att den, som i stället ägnar sig huvudsakligen åt grundforskning, vanligen anses äga mindre betydelse för den praktiska utvecklingen. Det måste stöta på oöverstigliga svårigheter för ett forskningsråd att rätt värdesätta olika forskares arbete och försvara sin inställning gentemot det praktiska livets män.

Föreningen vill tillstyrka förslaget, i vad detta avser tillskapandet av ett rådgivande och samordnande organ, medan föreningen däremot i vad förslaget avser att skänka rådet kontrollerande befogenhet anser att man bör gå fram med större försiktighet än som utredningens förslag innebär.

I fråga om forskningsrådets verksamhetsområde innehålla yttrandena i huvudsak följande.

Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ifrågasatt huruvida en statens lagringsforskningskommitté kan anses erforderlig, om ett jordbrukets forskningsråd inrättas. Enligt utskottets mening syntes lagringsforskningskommitténs uppgifter kunna fullgöras av jordbrukets forskningsråd och statens tekniska forskningsråd i samarbete.

Ett uttalande i samma riktning har gjorts av *Riksförbundet landsbygdens folk*.

Tekniska högskolans lärarkollegium har föreslagit, att forskningsrådets intresseområde utvidgas till att inbegripa även fastighetstekniken och att i rådet beredes plats även för denna forskningsgren.

Svenska vall- och mosskulturöreningen har likaledes — under framhållande att forskningsverksamheten på fastighetsbildningens område vore en mycket angelägen uppgift, som hittills varit föga tillgodosedd i vårt land — ifrågasatt att anknyta denna forskning till forskningsrådet.

Beträffande forskningsrådets storlek och sammansättning har från några håll uttalats annan mening än den som kommit till uttryck i betänkandet.

Ingenjörsvetenskapsakademien, som ifrågasatt om icke det föreslagna rådet bleve väl stort och dess arbete tungrott, har uttalat följande.

Hur stor kretsen än göres, kunna specialister från alla berörda områden ändå ej rymmas därinom, och man måste alltid räkna med att rådet för olika ärendens utredning anlitar eller tillkallar särskilda sakkunniga. Sådana stå i rikt mått till buds inom lantbruksakademiens krets, med vilken institution rådet bör ha intimt samarbete. Det väsentliga torde därför vara att i jordbrukets forskningsråd skapa ett lättroligt, beslutkraftigt organ, vars ledamöter äga god överblick, sunt omdöme och öppet sinne för nyheter och framsteg på skilda områden. Antalet ledamöter kan då lämpligen begränsas till 7 å 8.

Uttalanden i samma riktning ha gjorts av *Uppsala, Östergötlands och Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, statens tekniska forskningsråd och jordbruks-tekniska föreningen.*

Å andra sidan ha önskemål uttalats, att i rådet beredes plats för representanter för ytterligare vissa myndigheter och forskningsgrenar. Uppfattningen att lantbruksstyrelsen bör vara representerad har uttalats förutom av styrelsen själv jämväl av Kristianstads och Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Den agronomiska hydrotekniken bör enligt uttalande av Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott vara företrädd. Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har föreslagit, att även lantbrukshögskolan skall vara företrädd. Medicinsk och hygienisk sakkunskap bör bliva representerad i rådet enligt uttalande av statens institut för folkhälsan. Statens forskningskommitté för lantmannabyggnader har framhållit vikten av att även byggnadsforskningen blir företrädd. Vidare har insättandet i rådet av flera representanter för det praktiska jordbruket påyrkats av Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk. Lantbrukshögskolans lärarråd har förklarat sig icke kunna godtaga förslaget om rådets sammansättning, enär någon garanti icke finnes för att de institutioner, som bedriva forskning på jordbrukets område, bleve representerade på ett tillfredsställande sätt.

Förslaget rörande lagringsforskningens ordnande.

Det förslag, som av utredningen rörande den tekniskt vetenskapliga forskningens ordnande avgivits om inrättande av en statens lagringsforskningskommitté, innebär i huvudsak följande. Av Kungl. Maj:t skall tillsättas en kommitté, benämnd lagringsforskningskommittén, med uppgift dels att samordna och systematisera den forskning rörande lagring av livsmedel och andra jordbruksprodukter, som redan bedrives, och dels att organisera och med anlitande av befintliga forskningsorgan bedriva därutöver erforderlig forskning på området. Kommittén föreslås skola bestå av en ordförande och 14 andra ledamöter. Kostnaderna för kommitténs verksamhet ha beräknats till 30 000 kronor årligen. Därjämte har föreslagits att ett reservationsanslag av 100 000 kronor skulle ställas till förfogande för den av kommittén bedrivna forskningsverksamheten.

Utredningen, som till en början i sitt betänkande upptagit till övervägande frågan om möjlighet nu förelåge att fristående lösa problemet om lagringsforskningens organisation, har därom uttalat, att utredningen ansett sig kunna framföra sitt förslag utan att avvakta vare sig färdigställande av förslaget till ett institut för konserveringsforskning i Göteborg eller det ävenledes på utredningsstadiet varande förslaget till ett institut för annan livsmedelsforskning vid tekniska högskolan i Stockholm. En fristående lösning

har ansetts påkallad av att lagringsforskning borde igångsättas snarast möjligt och kunde bedrivas i betydande omfattning med tillhjälp av redan befintliga resurser.

I motiveringen till sina förslag har utredningen därefter behandlat de forskningsuppgifter som föreligga beträffande lagring av livsmedel och råvaror. I detta hänseende har utredningen åberopat ett flertal promemorior rörande de skilda forskningsområdena, vilka promemorior utarbetats av de särskilda sakkunniga eller utomstående fackmän. I dessa promemorior har närmare redogjorts för de forskningsuppgifter, som äro för handen i fråga om lagringen av spannmål, mejeri- och slakteriprodukter, ägg, fisk, frukt, köksväxter och rotfrukter m. m. ävensom beträffande emballering av hermetiskt konserverade livsmedel.

Utredningen har beträffande behovet av ökad forskningsverksamhet framhållit i huvudsak följande.

Rådande förhållanden, som föranlett extraordinära statliga och enskilda åtgärder för lagring av livsmedel, giva de mest uppenbara bevis för att god kunskap om säkra metoder för lagring av alla slag av livsmedel är av synnerligen stor betydelse både för det allmänna och den enskilde. Livsmedelskommissionen har också i ett av kommissionen avgivet yttrande framhållit att inom kommissionen verkställda preliminära beräkningar utvisade att kostnaderna under år 1941 för värdeminskning och svinn å de med statligt stöd lagrade smör-, kött- och fläskpartierna sannolikt överstigit en miljon kronor. Kommissionen vore medveten om att de metoder för lagring i fryshus, som nu tillämpades inom landet, icke vore fullt tillfredsställande. I vissa fall hade livsmedelskommissionen genom att låta tjänstemän hos kommissionen eller andra personer utomlands undersöka olika lagringsmetoder lyckats tillgodogöra sig erfarenheter på området. I regel vore man dock i de flesta länder obenägen att lämna upplysningar angående här ifrågavarande förhållanden.

Enligt utredningens uppfattning är det dock ej endast under krisförhållanden, som lagringsfrågan är av betydelse. Jordbruksproduktionens starkt säsongbetonade karaktär gör lagringsproblemet till en fråga av stor vikt även under normala tider. Det har under sammanträdena med de sakkunniga omvittnats, att för närvarande mycket stora lagringsförluster uppstå vid lagring av potatis och andra rotfrukter, äpplen och liknande, förluster som kunna räknas i miljoner kronor per år. För lantbrukets och trädgårdsodlingens del vore det ett mycket viktigt spörsmål att lösa frågan om lagring av vattenhaltiga produkter. Det har framhållits, att det både för producenten och konsumenten vore eftersträvansvärt att frigöra sig från konservering och i stället söka lagra livsmedel i friskt tillstånd.

Utredningen har i fråga om lagringsforskningens organisation uttalat den uppfattningen, att lagringsforskningen tillhör så många skiftande och olikartade områden, att forskningen icke lämpligen bör, åtminstone för närvarande, sammanföras i ett institut. Detta syntes utredningen vara dess viktigare som åtskilliga forskningsmöjligheter redan funnes på olika håll och dessa i första hand borde utnyttjas samt eventuellt kompletteras. Ett ytterligare skäl härför vore det förhållandet, att försöksverksamheten på detta område i betydande utsträckning borde utföras i stor skala, exempelvis genom undersökningar av pågående lagring i större lagerhus.

För sådana undersökningar erfordrades främst ett samarbetsorgan. Utredningen har därför ansett att en särskild kommitté borde tillsättas för att verka såsom ett sådant organ.

Utredningen har i fråga om lagringsforskningskommitténs arbetsuppgifter gjort följande uttalande.

I sammanfattad form skulle kommitténs arbetsuppgifter vara att följa och främja forskningen beträffande jordbrukets och fiskets livsmedels- och råvarulagring, söka ordna god samverkan med och mellan olika intressenter i forskningsverksamheten samt åvägabringa systematisering av denna verksamhet, att taga initiativ till och låta verkställa undersökningar rörande lagringsproblem och därvid i mån av behov hos vederbörande myndighet göra framställningar om statsanslag eller statsbidrag, att på lagringsforskningens område föranstalta om systematiskt samlande och bearbetande av kunskapsmaterial samt vidtaga erforderliga åtgärder för materialets bekantgörande och nyttiggörande. I begreppet lagring inlägges såväl själva det lagringstekniska förfarandet som också konstruktion av byggnader och utrustning för lagring.

Kommitténs närmaste uppgift skulle bli att göra en ingående inventering av den forskning och de andra undersökningar, som för närvarande försiggå beträffande lagring i första hand inom landet, men såvitt möjligt även i utlandet. Samtidigt måste kommittén skaffa sig upplysning om de resurser för forskning på ifrågavarande område inom landet, vilka för närvarande finnas.

Sedan kommittén sålunda skaffat sig överblick över läget bör program uppgöras över de uppgifter, som anses viktigast och närmast böra angripas.

Det är ej meningen, att kommittén — åtminstone ej tillsvidare — skall arbeta med egna, i kommitténs tjänst anställda forskare utan skola forskningsuppgifterna dirigeras till redan befintliga forskningsinstitutioner (laboratorier) eller till enskilda forskare.

Vid sidan av denna forskning enligt av kommittén uppgjort program bör också — i den mån medel stå till förfogande — anslag till lagringsforskning kunna lämnas till forskare efter ansökan, som ingivits till kommittén och där prövats.

Med hänsyn till läget på detta forskningsfält, som ännu är ganska obearbetat, torde dock den största effekten uppnås vid forskning efter program, uppgjort av kommittén.

En synnerligen viktig uppgift är därvid att uppgöra programmet för forskningsverksamheten, dels kommitténs totalprogram för det närmaste året eller åren, och dels delprogram för varje uppgift.

Totalprogrammets uppgörande måste tillkomma kommittén i dess helhet.

Delprogrammen fordra specialkunskaper och för deras uppgörande fordras oftast specialister. Det lämpliga förfarandet vid uppgörande av ett delprogram kan skifta. I enklaste fall kan det uppgöras av någon ledamot av kommittén, i regel efter samråd med det organ eller den forskare, som närmast skall ha hand om uppgiften.

Mången gång kan det vara lämpligt att för viss fråga tillsätta ett forskningsutskott, som ej endast upprättar programmet utan även sedan följer forskningens eller undersökningens gång. Till ledamot i sådant utskott kunna utses personer såväl inom som utanför lagringsforskningskommittén. Andra alternativ beträffande ledningen av forskningsverksamheten äro också tänkbara.

Sedan delprogrammen utformats böra de fastställas av kommittén i dess helhet. Mellan kommittén och den utförande forskaren eller forskningsorganet bör träffas avtal enligt uppgjorda normer.

Forskningsens utförande och förlopp följas genom rapporter. Dessutom kan det vara lämpligt att utse någon av kommitténs ledamöter eller ett utskott att såsom kurator följa forskningens gång och programmets fullföljande.

Om forskningsverksamhet helt eller till stor del bekostas med andra medel än statsmedel, torde det vara lämpligt att ett forskningsutskott tillsättes med representanter för såväl kommittén för lagringsforskning som de utomstående bidragsgivarna.

Beträffande ett forskningsutskotts respektive en kurators verksamhet bör gälla, att denna bör inskränkas till att i samråd med forskaren eller det direkt forskande organet draga upp riktlinjerna för arbetet inom en bestämd ekonomisk ram samt i enlighet med det upprättade avtalet följa arbetets gång dels genom de till sekreteraren ingivna rapporterna och dels genom direkt kontakt med forskaren. Utskottet respektive kuratorn bör därvid ej ingripa dirigerande, annat än då arbetsprogrammet behöver omläggas eller den ekonomiska ramen blivit sprängd och fråga uppkommit om anskaffning av ytterligare medel. Forskningsutskottet bör också medverka vid granskningen och nyttiggörandet av resultaten.

Med forskare eller forskningsorgan, som på eget initiativ efter ansökan driver forskning med stöd av kommittén för lagringsforskning, bör ävenledes träffas avtal och verksamheten följas på analogt sätt genom arbetsutskottet och sekreteraren eller genom särskilt utskott eller kurator.

Utredningen har vidare upprättat plan över arbetsuppgifternas fördelning på kommittén och dess arbetsorgan.

Vad angår sammansättningen av statens lagringsforskningskommitté ha *de särskilda sakkunniga* utarbetat en promemoria i denna fråga. I denna promemoria ha de sakkunniga uttalat, att kommittén borde vara sammansatt av representanter dels för den vetenskapliga forskningen och dels för det praktiska jordbruket och näringslivet. Beträffande kommitténs sammansättning ha de sakkunniga vidare yttrat följande.

Den vetenskapliga delen av kommittén bör med hänsyn till kommitténs arbetsuppgifter, vilka huvudsakligen torde komma att röra vetenskapliga spörsmål, få en så allsidig sammansättning som möjligt. De produkter, som äro föremål för lagring, härstamma huvudsakligen från jordbruket och dess binäringar samt från fisket. Erfarenhetsmässigt vet man, att lagringsbetingelserna för lantbrukets produkter ofta ha ett visst samband med de förhållanden, under vilka dessa produkter producerats. Det synes lämpligt, att den statliga institution, som närmast sysslar med grundforskning på lantbrukets område samt med praktiska frågor rörande jordbrukets produktionsförhållanden, blir representerad i kommittén. Lantbrukshögskolans styrelse bör därför föreslå två ledamöter i kommittén, av vilka den ene representerar grundforskning och den andre praktisk försöksverksamhet.

Dessutom bör i kommittén ingå ett antal vetenskapligt utbildade personer, som äro att betrakta som specialister på de olika jordbruksprodukternas lagringsförhållanden. Vad först mejeri- och trädgårdsprodukter angår må erinras om att vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut finnas statliga försöksanstalter för mejerinringen och trädgårdsskötseln, nämligen statens mejeriförsök och statens trädgårdsförsök. Till dessa två institutioner äro knutna vetenskapsmän, som torde få betraktas som specialister på lagringsfrågor rörande mejeri-, respektive trädgårdsprodukter. Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut bör därför föreslå två ledamöter av kommittén, av vilka den ene bör vara specialist på mejeriprodukternas och den andre på trädgårdsprodukternas lagring.

I fråga om lagringen av cerealier eller produkter därav torde ingen statlig motsvarighet finnas till de båda ovan nämnda institutionerna. Däremot finnes en statsunderstödd institution — Sveriges utsädesförening i Svalöv — inom vilken institution forskningsarbete bedrivits rörande lagring av icke blott spannmål utan även mjöl och andra spannmålsprodukter. Det synes lämpligt, att utsädesföreningens styrelse föreslår en ledamot i kommittén.

Inom landet finnes för närvarande endast ett fåtal institutioner, som syssla med forskning rörande speciellt lagring av slaktprodukter. Av dessa torde i första hand Sveriges slakteriförbunds centrallaboratorium i Stockholm böra bliva representerat, varför slakteriförbundets styrelse synes böra föreslå en ledamot av kommittén.

Inom kommittén bör finnas en sakkunnig på fisklagringens område. Denne torde böra föreslås av lantbruksstyrelsen, som inom sin fiskeribyrå förfogar över erforderlig sakkunskap på området.

Det hade givetvis varit önskvärt, att specialister såväl på fryshuslagringens som konservfabrikationens områden kunnat beredas plats i kommittén. De sakkunniga, som förutsätta, att ett särskilt institut för konserveringsforskning kommer till stånd, finna emellertid lämpligare, att det blivande institutets styrelse beredes tillfälle att föreslå en ledamot av kommittén, varigenom behovet av sakkunskap på här berörda områden sannolikt skulle komma att bliva tillgodosett, samtidigt som nödig kontakt med det planerade institutet skulle erhållas, utan att kommittén på grund härav behöver svälla ut alltför mycket.

För erhållande av nödig kontakt mellan kommittén och statens tekniska forskningsråd synes det av behovet påkallat att utöka kommittén med en representant, föreslagen av detta forskningsråd. Däremot torde det icke vara behövt att utöka kommittén med en särskild representant för det planerade jordbrukets forskningsråd, enär säkerligen en eller flera av kommitténs ledamöter — under förutsättning att kommitténs sammansättning i huvudsak kommer att överensstämma med den här föreslagna — i allt fall komma att ingå jämväl i detta forskningsråd.

Kommitténs vetenskapliga del skulle sålunda komma att utgöras av följande 9 ledamöter, utsedda två ledamöter efter förslag av styrelsen för lantbrukshögskolan; två efter förslag av styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut; en efter förslag av styrelsen för Sveriges utsädesförening; en efter förslag av styrelsen för Sveriges slakteriförbund; en efter förslag av lantbruksstyrelsen; en efter förslag av styrelsen för det planerade institutet för konserveringsforskning; och en efter förslag av statens tekniska forskningsråd.

Den praktiska delen av kommittén bör bestå av representanter för av kommitténs verksamhet berörda näringsgrenar samt en ordförande. Det torde av praktiska skäl icke låta sig göra att i kommittén insätta representanter för konservindustriens och jordbruksnäringsens alla grenar, ty i sådant fall skulle kommittén komma att svälla ut alltför mycket. Tillfredsställande representation för industrien och jordbruket synes dock kunna erhållas genom att en var av de olika företagsgrupperna på detta område beredes tillfälle att föreslå en representant. Såsom riksorganisation för producentkooperativ verksamhet torde Sveriges lantbruksförbund kunna betraktas. Dettas styrelse bör därför föreslå en ledamot. Likaså bör Kooperativa förbundet i sin egenskap av riksorganisation för den konsumentkooperativa konservindustrien genom sin styrelse föreslå en representant. Slutligen bör Sveriges industriförbund såsom riksorganisation för den enskilda industrien beredas samma möjlighet.

Då den statliga lagringsverksamheten, som pågått sedan år 1934, med åren

tagit en allt större omfattning — under år 1943 uppgick sålunda enbart den i statens livsmedelskommissions regi i fryshus inlagrade myckenheten kött, fläsk och smör till i runt tal 35 miljoner kilogram, representerande ett värde av omkring 130 miljoner kronor — hade det givetvis varit önskvärdt att det organ som handhar denna verksamhet blivit representerat i kommittén, särskilt som sådan verksamhet, såvitt nu kan bedömas, torde komma att bedrivas även sedan normala förhållanden åter inträtt. Med hänsyn till angelägenheten av att antalet ledamöter i kommittén i görligaste mån begränsas synes någon speciell representant i detta fall dock icke böra ingå i kommittén.

Förutom här förut angivna ledamöter synes böra utses ytterligare en att i egenskap av ordförande leda kommitténs arbete. Den praktiska delen av kommittén skulle följaktligen komma att bestå av följande fyra ledamöter, nämligen: ordföranden; en ledamot utsedd efter förslag av Sveriges lantbruksförbund; en ledamot, utsedd efter förslag av Kooperativa förbundet; samt en ledamot, utsedd efter förslag av Sveriges industriförbund.

Enligt vad utredningen anfört i sitt förslag har frågan om lagringsforskningskommitténs sammansättning underställts *utredningen rörande inrättandet av ett jordbrukstekniskt forskningsråd*, som därvid framhållit, att den sakkunnige ledamoten rörande lagring av mejeriprodukter borde föreslås av styrelsen för Svenska mejeriernas riksförening, och att Sveriges lantbruksförbund borde berättigas att föreslå två ledamöter, varav minst en skulle vara jordbrukare. Såsom motivering för denna ökning av den praktiska delen av kommittén har anförts, att den enskilde jordbrukaren hade många lagringsproblem, som måste tagas i beaktande av forskningen, och att det vore den enskilde jordbrukaren, som skulle i sitt företag pröva och tillgodogöra en stor del av forskningens resultat. Vidare har utredningen rörande inrättandet av ett jordbrukstekniskt forskningsråd föreslagit, att kommitténs vetenskapliga del utökades med ytterligare en ledamot, föreslagen av styrelsen för veterinärhögskolan. Genom denne ledamot skulle styrelsen erhålla kontakt med forskningen vid denna högskola, vilken i flera avseenden ägde samband med forskningen angående lagring av animaliska livsmedel. Vid sistnämnda forskning måste exempelvis hänsyn tagas till råvarans hygieniska egenskaper och undersökningar behövde utföras angående olika lagringsmetoders inverkan på resistensen hos patogena bakterier.

Utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande har för egen del förklarat sig godtaga det förslag till lagringsforskningskommitténs sammansättning, som uppgjorts av de särskilda sakkunniga, med de mindre ändringar, som förordats av utredningen rörande inrättandet av ett jordbrukstekniskt forskningsråd. Kommittén borde således bestå av ordförande samt 14 andra ledamöter. Utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande har vidare anfört i nu förevarande hänseende.

Det kan synas, som om kommittén på detta sätt bleve väl stor, men detta har av de särskilda sakkunniga motiverats med betydelsen av en kontinuerlig kontakt mellan representanter för olika berörda delfält av forskningsområdet. Hela kommittén torde dock ej behöva i plenum behandla andra än vissa i det följande angivna viktigare frågor. För befattningen med det administrativa och verkställande arbetet samt därtill hörande löpande göromål kan lämp-

ligen utses ett arbetsutskott, bestående av ordföranden och tre ledamöter, varjämte måste finnas en sekreterare med biträde. Arbetsutskottet bör äga befogenhet att i förekommande fall till sina sammanträden inkalla en eller flera av kommitténs övriga ledamöter.

Under förutsättning att ett jordbrukets forskningsråd kommer att inrättas, blir det av vikt att en nära kontakt erhålles med detta forskningsråd. Detta kan förslagsvis ordnas genom att samma person utses till ordförande både i kommittén för lagringsforskning och i jordbrukets forskningsråd eller alternativt genom att ordföranden i kommittén för lagringsforskning beredes plats i forskningsrådets arbetsutskott.

Ledamöterna i kommittén böra förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av de organ, som ovan angivits. Kungl. Maj:t kan därvid, om så anses önskvärt, begära förslag på flera, exempelvis tre, personer till varje ledamotsplats för att ha ett större antal förslag att välja på. Ordföranden bör besitta ingående kännedom om vårt lands livsmedelsförsörjning, god förståelse för forskningens betydelse, initiativkraft och administrativ erfarenhet. Förordnandet för ordföranden och övriga ledamöter bör avse viss tid, förslagsvis tre år.

Utredningen har rörande kostnaderna för en systematiserad lagringsforskning uttalat följande.

Det torde förhålla sig så, att åtskilligt av det arbete, som erfordras för en systematiserad lagringsforskning, kan med relativt små extrakostnader ske vid redan befintliga vetenskapliga laboratorier eller institutioner. När det i Göteborg planerade konserveringsforskningsinstitutet, vars inrättande förordas av bland annat de särskilda sakkunniga för lagringsforskning, tillkommit, får man i detta ett utmärkt instrument för genomarbetande av till lagringsforskningen hörande detaljproblem.

Lagringsforskning synes därför kunna igångsättas och bedrivas för — i jämförelse med de stora värden det här gäller — blygsamma kostnader, vilka utgöras dels av kostnader för kommitténs administrativa och dirigerande verksamhet, dels kostnader för forskningens utförande.

Kostnaderna för kommittén ha av de särskilda sakkunniga beräknats enligt följande grunder.

Ledamöterna böra ha ett arvode av 20 kronor per sammanträde. Ordföranden, som torde få ägna sig åt kommittén i ej ringa utsträckning, bör därutöver tillerkännas ett årsarvode av 1 200 kronor och varje ledamot av arbetsutskottet av samma skäl 600 kronor. För resor till sammanträden och i kommitténs tjänst skulle till såväl ordföranden som ledamöterna utgå ersättning enligt klass I B allmänna resereglementet. Grunderna för resekostnadsersättning åt sekreteraren torde kunna bestämmas med hänsynstagande jämväl till vederbörande befattningshavares tjänsteställning för hans verksamhet i övrigt. Enligt dessa grunder beräknas kommitténs administrationskostnader bliva:

Årsarvode till ordföranden	kronor	1 200
Årsarvoden till arbetsutskottets övriga ledamöter	»	1 800
Dagarvoden och andra ersättningar till ledamöter	»	4 000
Arvode till sekreteraren	»	6 000
Arvode till bokföringskunnigt kanslibitråde	»	4 800
Resekostnader för ledamöter och sekreterare	»	6 000
Lokalhyra	»	3 000
Expenser	»	3 200

Summa kronor 30 000.

Kostnaderna för tillfälliga forskningsutskott, respektive kuratorer, varom talats i det föregående, synas böra föras på nedannämnda forskningsanslag.

Kostnaderna för forskningsverksamheten skulle beträffande den av kommittén dirigerade forskningen komma att bestå av erforderliga anslag till de organ, som åta sig uppdrag med forskning, för materiel, arbetskraft, eventuellt litteratur och andra extra anordningar. Kommittén bör även i begränsad utsträckning kunna lämna bidrag till forskare, som komma med egna värdefulla uppslag. Det är svårt att beräkna den erforderliga storleken av ett dylikt anslag, men utredningen har efter överbägande av föreliggande omständigheter ansett att ett reservationsanslag av 100 000 kronor borde ställas till disposition under första året för att möjliggöra tillfredsställande av de mest trängande forskningsbehoven.

I detta sammanhang har utredningen även framhållit, att det borde bestämmas att beslut om statsbidrag till forskningsuppgift ej finge överklagas. Såsom motivering härför har utredningen anfört att med hänsyn till erfarenheterna ett överklagande kunde befaras ofta komma att ske och att den osäkerhet, som därav skulle vållas, skulle bliva till stor olägenhet. Det syntes även onödigt att betunga Kungl. Maj:t när så stor sakkunskap stode bakom beslutet.

Yttranden över förslaget rörande lagringsforskningens ordnande.

Förslaget rörande organiserandet och stödandet av lagringsforskningen har i de inkomna yttrandena vunnit allmän anslutning och i åtskilliga fall blivit föremål för livlig tillstyrkan. Statskontoret har emellertid avstyrkt förslaget, vilket bland annat uppfattats som ett led i en icke önskvärd uppspaltning och klyvning av det vetenskapliga forskningsarbetet. Även Koope-rativa förbundet har i första hand ställt sig avvisande till förslaget om en fristående lagringsforskningskommitté. Sålunda har förbundet framhållit, att kostnaderna för kommitténs administration bleve alltför höga och att ledningen av lagringsforskningen därför i stället lämpligen borde överlämnas till någon redan befintlig statlig organisation. Förbundet har därjämte påpekat vikten av god kontakt med forskningen i utlandet. Ett annat uttalande i denna riktning har gjorts av professorn E. M. P. Widmark. I övrigt ha i ett flertal yttranden framställts vissa önskemål med avseende på lagringsforskningskommitténs sammansättning.

Tekniska högskolans lärarkollegium har åberopat ett av *avdelningskollegiet för avdelningen för kemi och kemisk teknologi* avgivet utlåtande, vari anförts i huvudsak följande.

Avdelningskollegiet vill livligt tillstyrka inrättandet av den föreslagna lagringsforskningskommittén. Genom undersökningar, som utförts av utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande och av 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen, har visats nödvändigheten av att forskningsresurserna på det livsmedelstekniska området väsentligt utbyggas. En dylik utbyggnad har därvid förutsatts ske även beträffande de grundvetenskaper, på vilka nyssnämnda forskning främst bygger, nämligen biokemien och mikrobiologien. Man torde kunna hävda, att den grundläggande, industriellt betonade forskningen inom mikrobiologien, den tek-

niska biokemien och den allmänna livsmedelskemien lämpligen bör koncentreras till tekniska högskolan. Högskolan skulle, därest förslaget om utbyggnad av institutionerna för livsmedelskemi och teknisk biokemi enligt avdelningskollegiets för kemi och kemisk teknologi förut framlagda förslag förverkligas, få ett ändamålsenligt organ för denna forskning. Samtidigt ordnas härigenom utbildning av forskare i de för livsmedelstekniken grundläggande vetenskapsgrenarna. Dessa forskare kunna sedan specialisera sig på olika problem inom den livsmedelstekniska forskningen. Exempelvis kan specialutbildningen beträffande konserveringsproblem förläggas till det föreslagna konserveringsinstitutet i Göteborg och beträffande en del andra livsmedelstekniska specialproblem till någon av de ovan nämnda institutionerna vid tekniska högskolan.

Den grundläggande, agronomiskt betonade forskningen rörande livsmedelsindustriens råvarufrågor skulle lämpligen kunna förläggas till lantbrukshögskolan samt till med denna högskola samarbetande institutioner.

Det planerade konserveringsinstitutet i Göteborg skulle komma att bearbeta sådana tekniska specialfrågor och allmänna forskningsfrågor på livsmedelsområdet, som sammanhånga med olika tekniska konserveringsmetoder.

Då samtliga forskningsinstitutioner, som ha att syssla med livsmedelstekniska frågor, i sitt arbete måste komma i mer eller mindre direkt beröring med problemet att lagra livsmedel, synes det synnerligen önskvärt, att forskningsarbetena på det lagringstekniska området samordnas och systematiseras genom inrättandet av en statens kommitté för lagringsforskning.

Med hänsyn till det forskningsarbete på det livsmedelskemiska området, som redan bedrivs vid tekniska högskolan och som troligen i väsentligt utökad omfattning kommer att bedrivas därstädes i fortsättningen, samt då forskningen på livsmedelslagringens område i avsevärd omfattning kommer att stödja sig på grundforskning inom mikrobiologi och biokemi, vill avdelningskollegiet föreslå, att kommittén för lagringsforskning utökas med en ledamot, utsedd efter förslag av styrelsen för tekniska högskolan.

Styrelsen för Chalmers tekniska högskola har anfört bland annat följande.

Styrelsen tillstyrker utredningens förslag, att utan avvaktande av förslaget till organisation av livsmedelsforskningen inrättas en statens kommitté för lagringsforskning samt att anslag till denna kommitté och till lagringsforskning anvisas enligt utredningens förslag. Beträffande sammansättningen av denna kommitté vill styrelsen hemställa att specialister på fryshuslagringens och konservfabrikationens områden beredas plats i kommittén.

Det framgår icke av utredningens betänkande, om den beaktat det intresse för lagringsforskning som har beröring med vårt lands export och import. Vårt land importerar i fredstid betydande mängder frukt och grönsaker och exporterar bär, mejeriprodukter, konserver m. m. Som följd härav förekommer en mycket avsevärd lagring av livsmedel i landets hamnar. En dominerande ställning i detta bänseende intages av Göteborgs hamn. Det är möjligt att denna export kan ytterligare ökas i icke oväsentlig grad i framtiden. Styrelsen vill därför ifrågasätta, om icke även en representant för hithörande intressen borde ingå i kommittén. Denne ledamot borde enligt styrelsens mening föreslås av Göteborgs hamnstyrelse.

Lantbruksstyrelsen, som förklarar sig svårligen finna en mera lämplig form för främjande av forskning rörande lagring av jordbrukets och fiskets produkter än den utredningen föreslagit, har påyrkat att få utse även en jordbruksrepresentant i lagringsforskningskommittén i ändamål att kunna följa utvecklingen och resultaten av ifrågavarande forskningsverksamhet.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har åberopat ett yttrande av *lantbrukshögskolans lärarråd*, som funnit förslaget om åstadkommande av ett ordnat och effektivt forskningsarbete för uppnående av förbättrade metoder för lagring av livsmedel synnerligen väl motiverat och tillstyrkt åtgärder för dess snara realiserande.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har understrukit betydelsen av lagringsforskning på mejerihanterings- och trädgårdsodlingens, enkannerligen fruktodlingens, område samt tillstyrkt förslaget.

Vid utlåtandet har fogats ett *särskilt yttrande* av professorn Widmark, som framhållit i huvudsak följande.

Då det gäller lagringsforskning kan man på grund av undersökningsobjektens skiftande natur ifrågasätta om det överhuvud taget är lämpligt från vetenskaplig och organisatorisk synpunkt att samordna undersökningar på detta område. Lagring av spannmålsprodukter och lagring av smör, kött och fisk har tekniskt föga mera gemensamt än vad som innefattas i begreppet »lagring». Då man det oaktat söker samordna undersökningar på dessa tekniskt och vetenskapligt så skiftande områden under ledning och överuppsyn av en undersökningskommitté, så synes motiveringen härför vara skäligen svag. Den tvingar a priori till en kommittésammansättning, bestående av de mest skiftande tekniska experter. Detta tar sig uttryck i den föreslagna kommitténs storlek, 14 ledamöter jämte ordförande. Man kan ej frigöra sig ifrån tanken på den modebetonade tendensen att söka gruppera landets vetenskapliga forskning under kontroll och direktion av centrala råd. För några år sedan yttrade Lunds universitets dåvarande rektor, professorn Martin Nilsson, följande bemärkningsvärda ord: »Staten kan reglera den vetenskapliga forskningen, den kan gynna den, bereda den medel och existensmöjligheter, den kan vårda den, men aldrig framkalla den. Man sammankallar icke en församling av folkrepresentanter eller ens en kommitté för att lösa ett vetenskapligt problem, ännu mindre för att finna nya vägar inom vetenskapen. Detta konstaterande är en så simpel truism, att den låter löjlig, men den ut säger något som också kan formuleras så: vetenskapen kan aldrig socialiseras.»

Utredningen ger intryck av att utredningsmännen icke i tillräcklig grad behärska den vetenskapliga litteraturen på de områden som de ha haft att uttala sig om. Vad som redan internationellt här gjorts härvidlag är så omfattande, att man skulle önska, att i stället för att anslå betydande medel till ett kommittéarbete, dessa medel användas för utarbetandet av en framställning av vad som redan gjorts på lagringens och konserveringens område, en omfattande handbok av internationell standard. Sedan en sådan sammanställning genomförts, skulle det utan tvivel visa sig, att många av de problem, som i sakkunnigutlåtandena framställts, redan äro lösta. I vissa fall måste man dock taga hänsyn till, att landets speciella förhållanden fordra särskilda åtgärder i lagringshänseende.

Det torde ej vara lämpligt att den medicinska sakkunskapen helt och hållet saknas i en lagringsforskningskommitté. Som förslaget nu föreligger, finnes ej sakkunskap i näringsfysiologi, hygien, farmakologi, toxikologi och human bakteriologi. Frågor på dessa områden torde komma att beröras på snart sagt varje sammanträde. Därför måste medicinsk sakkunskap med nödvändighet beredas plats i kommittén, eventuellt genom en representant från statens institut för folkhälsan och eventuellt med uteslutande av ledamot med veterinärutbildning. En expert inom den humana medicinen är av större betydelse än tillgången på en expert inom veterinärmedicinen. Självfallet är

intet att erinra emot inrättandet av en »statens kommitté för lagringsforskning», men synes utredningen i ifrågavarande hänseende vara alltför ofullständig och elementär.

Styrelsen för veterinärhögskolan har i likhet med högskolans *lärarkollegium* tillstyrkt utredningens förslag samt understrukit vikten av att en av högskolans styrelse föreslagen veterinär blir ledamot av kommittén. Såsom skäl härför har framhållits att lagringen av kött i kyl- och fryshus samt kontrollen över de animaliska födoämnen övervakas respektive utövas av veterinärer.

Statens institut för folkhälsan har yttrat följande.

Ur de synpunkter institutet har att företräda måste det betraktas såsom ytterst angeläget, att lagringsproblemen snarast bliva föremål för en rationellt vetenskaplig bearbetning. Institutet delar helt utredningens uppfattning, att forskningen på detta område på grund av problemens omfattande och mångskiftande art svårigen kan sammanföras till ett enda forskningsinstitut utan att densamma lämpligen bör ledas av en forskningskommitté med uppgift dels att samordna och systematisera redan befintlig forskning på området, dels att organisera därutöver erforderlig forskning.

Beträffande kommitténs sammansättning finner institutet emellertid, att det kan ifrågasättas om den näringsfysiologiska sakkunskapen kan anses bliva tillfredsställande representerad i den föreslagna kommittén. Det är självfallet av utomordentligt stor vikt, att de konserverings- och lagringsmetoder som utarbetas ej må leda till avsevärda förstöringar av näringsfysiologiskt viktiga beståndsdelar. Härmed åsyftas t. ex. att vid konservering och lagring det biologiska värdet av i livsmedlen befintlig äggvita kan förminska eller att ingående vitaminer i avsevärd utsträckning kunna undergå förstöring. Framför allt den senare möjligheten är att räkna med, och härvidlag torde ständig vaksamhet och kontroll erfordras. Institutet vill uttryckligen framhålla vikten av att kommittén får en sådan sammansättning, att den näringsfysiologiska sakkunskapen blir fullt tillfredsställande företrädd.

Sveriges industriförbund har tillstyrkt förslaget om inrättande av en lagringsforskningskommitté och om anslag till lagringsforskningen samt i övrigt framfört följande synpunkter. Det kunde med hänsyn till omfattningen av kommitténs arbete ifrågasättas om icke sekreterartjänsten borde redan från början inrättas som heltidstjänst. Den enskilda industrien syntes bliva alltför svagt representerad i kommittén. Industriförbundet borde berättigas att föreslå två ledamöter, varav den ene borde företräda sockerindustrien och den andre övrig livsmedelsindustri. Det vore lämpligt att kommittén finge behandla även frågor om lagring av fodermedel, som framställts på industriell väg.

Statens livsmedelskommission har tillstyrkt förslaget om inrättande av en lagringsforskningskommitté men framfört en på vissa punkter avvikande mening om dess sammansättning. Den specialist på mejeriprodukternas lagring, som skulle ingå i kommittén, borde icke föreslås av Svenska mejeriernas riksförening utan av Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, vartill den statliga, vetenskapliga institution vore ansluten som handhade försöksväsendet på mejeriområdet. Om en representant för den hygieniska sakkun-

skapen vore erforderlig, borde denne föreslås av statens institut för folkhälsan och icke av veterinärhögskolan. Med hänsyn till den betydande omfattningen av den statliga livsmedelslagringen borde det organ, som handhade denna lagring — f. n. statens livsmedelskommission och efter krigets slut regleringsorganet för jordbrukets prisregleringar — vara representerat i kommittén.

Statens forskningskommitté för lantmannabyggnader har tillstyrkt utredningens förslag men — eftersom begreppet lagring även innefattade det lagringstekniska förfarandet, konstruktion av byggnader och utrustning för lagring — förutsatt, att sådan byggnadsteknisk sakkunskap som ägde kännedom om förhållandena beträffande lantmannabyggnader bleve representerad i kommittén.

Kooperativa förbundet har yttrat bland annat följande.

Förbundet finner de beräknade kostnaderna för kommitténs administration — i förhållande till de arbetsuppgifter, som skulle komma att åvila kommittén — höga, och vill därför föreslå, att ledningen för den nu ifrågasatta forskningen överlämnas till någon redan befintlig statlig institution t. ex. ingenjörsvetenskapsakademien eller lantbrukshögskolan.

Beträffande forskningens utförande torde, vid uppgörande av forskningsprogram, de resultat som nåtts och de undersökningar som för närvarande pågå i utlandet — i första hand Amerika — vara värda beaktande. Under kriget har det på grund av rådande förhållanden, varit nödvändigt att inom landet bedriva en del forskning, som under normala förhållanden icke varit ekonomiskt försvarbara. Det skulle t. ex. säkerligen för vårt land ha varit mycket fördelaktigare om vi haft tillfälle att studera framställningen av syntetiskt gummi i utlandet än att tvingas till den forskning som nu verkställts inom landet och som ändå icke lämnat samma praktiska utbyte som om vi direkt fått kopiera de metoder som uppnåtts i andra länder. Det brukar i regel visa sig, att det för svenska företag är mera ekonomiskt att från utlandet inköpa patent eller införa tillverkningsmetoder, än att bedriva självständig forskningsverksamhet. En forskare kan för övrigt i fråga om resultat som praktiskt utvunnits i många fall icke vara obunden av gällande patent. Efter kriget vinna vi säkert de bästa resultaten genom att hålla oss i god kontakt med vad forskningen i utlandet åstadkommer. Det skulle säkerligen i sådant syfte komma att visa sig bliva till stor nytta om högskoleutbildade personer efter något års praktiskt arbete kunde ges tillfälle att fara ut och se samt till och med arbeta inom företag eller vetenskapliga forskningsinstitutioner, som syssla inom de verksamhetsområden vederbörande ägnat sig åt före avresan. Av det belopp de sakkunniga föreslå, bör därför större delen användas till att bekosta sådana studier i utlandet. Forskningsanslag inom Sverige borde endast ifrågakomma när det kunde påvisas att det fanns särskilda förutsättningar för att ett unikt resultat skulle kunna nås. Förbundet föreslår därför i första hand, att Kungl. Maj:t måtte lämna uppdrag åt ingenjörsvetenskapsakademien eller lantbrukshögskolan att leda den nu ifrågasatta forskningen och att ett anslag av erforderlig storlek ställes till vederbörandes förfogande. Därest detta förslag icke kan anses böra ifrågakomma, vill förbundet i andra hand ansluta sig till förslaget om en kommitté för lagringsforskning. I fråga om sammansättningen av en sådan kommitté vill förbundet särskilt understryka vikten av att den sakkunskap som finnes inom näringslivet beträffande de olika varuslagens lagringsförhållanden blir fylligare företrädd i kommittén än vad de sakkunniga föreslagit. Kommittén bör

i första hand bestå av ett antal specialister beträffande de olika varugruppernas lagringsförhållanden, uppdelade på ett antal forskningsutskott. Forskningsarbetet skulle i enlighet härmed förslagsvis kunna uppdelas i följande huvudavsnitt, varav vart och ett skulle utgöra arbetsområde för ett forskningsutskott:

- 1) lagringsförhållanden beträffande spannmål och spannmålsprodukter
- 2) » » » mejeriprodukter
- 3) » » » kött- och fläskprodukter
- 4) » » » ägg
- 5) » » » trädgårdsprodukter
- 6) » » » fisk
- 7) förhållanden som sammanhånga med kyl- och fryshusfrågorna samt emballagefrågan.

Beträffande de forskningsområden som angivas under 1—6 ovan böra forskningsutskotten bestå dels av representanter för de statliga institutioner som de sakkunniga föreslagit, dels även av representanter för näringslivets organisationer. I det utskott, som skall syssla med förhållanden som sammanhånga med kyl- och fryshusfrågorna samt emballagefrågan, synes Svenska kyltekniska föreningen böra vara representerad. Lagringsforskningskommittén synes nämligen komma att ingående syssla med kyltekniska frågor. Dessa spörsmål äro så omfattande att det planerade institutet för konserveringsforskning endast torde komma att syssla med rena specialfall därav.

Förutom de nu nämnda ledamöterna som i huvudsak äro att anse såsom specialister på de olika varugruppernas områden bör i kommittén ingå representanter dels för vissa statliga institutioner av forskningskaraktär, dels för näringslivets huvudorganisationer. Dessa representanter kunde lämpligen tjänstgöra, dels såsom konsulterande medlemmar av kommittén och dels såsom kontaktmän mellan kommittén och de organ de representera.

Statskontoret har anfört i huvudsak följande.

I yttrande den 12 oktober 1944 över ett av särskilda sakkunniga avgivet betänkande om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd fann sig statskontoret föranlåtet uppställa den frågan, vilka garantier som må förefinnas för att forskningsråd skulle kunna bättre än akademier fylla sin uppgift. Såvitt statskontoret kunde förstå, skilde de sig från sina äldre föregångare egentligen allenast till namnet och sammansättningen. Det förefölle statskontoret naturligare och framför allt ekonomiskt lämpligare, att man i första hand byggde vidare på den grund, som redan funnes, och i mån av behov ombildade och anpassade akademierna efter de nya eller förändrade krav, som samhällsutvecklingen reste, än att man över hela linjen skrede till ett dubblerande av akademierna med särskilda forskningsråd. Detta uttalande är i lika mån tillämpligt å det nu föreliggande förslaget om inrättande av en särskild kommitté för lagringsforskning.

Det är för övrigt att befaras, att, om den nya tendensen till uppspaltning och klyvning av det vetenskapliga forskningsarbetet icke i tid hejdas, den åsyftade samordningen kommer att förbytas i en skadlig splittring och konkurrens mellan institutioner och organ, vilka alla ha forskning till huvuduppgift, ehuru betingelserna för själva forskningsarbetets bedrivande komma att gestalta sig olika. Statskontoret finner det sålunda vara i hög grad betänkligt, att våra universitet och fackhögskolor i den nu aktuella diskussionen synas betraktas som inrättningar med den begränsade uppgiften att undervisa och examinera studenter i stället för att vara härdar just för det vetenskapliga forskningsarbetet. Det har länge framförts klagomål mot att

universiteten i vårt land icke längre kunna nöjaktigt fylla denna sin viktigaste uppgift av brist på penningmedel och arbetskraft. Befinnas dessa klagomål vara berättigade, torde botemedlet icke ligga i tillskapande av nya forskningsorgan, skilda från universiteten, utan genom beviljande av nya forskarstipendier och genom beredande åt universiteten av de hjälpmedel i fråga om apparatur och utrustning, som må krävas för att sätta dem i stånd att fullfölja sina forskningsuppgifter.

Med denna principiella inställning kan statskontoret icke tillstyrka inrättandet av den föreslagna kommittén för lagringsforskning. Under alla förhållanden måste det te sig föga lämpligt att genomföra ett dylikt projekt utan att avvakta resultatet av övriga pågående utredningar angående livsmedelsforskningens ordnande. De sakkunniga erinra själva om vissa på utredningsstadiet varande förslag till inrättande av dels ett institut för konserveringsforskning i Göteborg och dels ett institut för annan livsmedelsforskning med anknytning till tekniska högskolan i Stockholm. Vidare föreligger ett förslag om inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område, varjämte 1942 års jordbrukskommitté föreslagit tillskapandet av ett jordbruks-tekniskt institut. Lägges härtil den genom beslut av 1943 års riksdag nyinrättade jordbrukets upplysningsnämnd, erhålles en riklig provkarta på organ och institutioner för främjande av forskning och upplysning på jordbruks- och livsmedelsområdena. Enligt statskontorets bestämda mening måste en dylik anordning betraktas som motsatsen till rationell.

Skulle likväl en stats kommitté för lagringsforskning anses böra komma till stånd, torde i allt fall kostnaderna för densamma kunna väsentligt nedbringas genom begränsning av antalet ledamöter i kommittén. Lämpliga storleken av det anslag, som för olika forskningsarbeten skulle få disponeras och fördelas av kommittén, undandraget sig statskontorets bedömande. En förutsättning för varje medelsanvisning av nu åsyftat slag synes emellertid böra vara, att den grundar sig på en detaljutformad, av Kungl. Maj:t godkänd plan för anslaget disponerande. Statskontoret kan sålunda icke ansluta sig till de sakkunnigas uppfattning, att kommittén skulle erhålla beslutanderätt — därtill utan möjlighet till överklagande — i fråga om dispositionen av statsanslaget.

*Departements-
chefen.*

Den forsknings- och försöksverksamhet, som i skilda hänseenden bedrivits på jordbrukets område, har i icke ringa grad bidragit till de framsteg, som under de senaste årtiondena gjorts inom denna gren av svenskt näringsliv. Sålunda ha resultaten av de vetenskapliga undersökningarna beträffande växtförädling och gödsling möjliggjort en väsentlig ökning av skördarna för såväl jordbruket som trädgårdsodlingen. Genom arbetet på rasförädling inom husdjursskötseln har avkastningen från denna näringsgren stegrats och kvaliteten hos de producerade varorna höjts. Härtil ha även bidragit de förbättrade hygieniska förhållandena och den utvidgade kunskapen rörande husdjurens sjukdomar, som vunnits genom den veterinärmedicinska forskningens rön. På det tekniska området ha framsteg gjorts, vilka ökat möjligheterna att rationalisera och förbilliga driften inom jordbruket.

Den forskning, som berör jordbruksnäringen, sträcker sig praktiskt taget över denna närings alla grenar och omfattar därför ett flertal stora och betydelsefulla områden. Detta har till följd att stora svårigheter uppstått att få en klar överblick över läget och behoven inom de olika forskningsom-

råderna. Även för forskarna själva torde i viss utsträckning föreligga svårigheter att upprätthålla den erforderliga kontakten mellan angränsande forskningsområden och tillgodogöra sig vunna erfarenheter. Till dessa förhållanden har också bidragit, att de olika forskningsorganen tillkommit vid skilda tillfällen och utan att någon klar plan för deras organisation och förläggning funnits. För de anslagsbeviljande myndigheterna är det givetvis mycket vanskligt att bedöma företrädet mellan de sinsemellan konkurrerande kraven från olika forskningsinstitutioner och forskare på medel för ny eller utvidgad forskning. En avvägning är här ofrånkomlig och skulle uppenbarligen i hög grad underlättas, därest det funnes en institution, som ägde överblick över hela jordbrukets forskningsområde liksom ock över det praktiska jordbrukets läge och behov. En sådan skulle även vara väl ägnad att i den mån så finnes lämpligt upptaga till behandling den av 1944 års riksdag i dess skrivelse nr 455 berörda frågan om forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område.

Flera skäl torde sålunda tala för att få till stånd ett organ som kan verka sammanhållande och stödjande för den vetenskapliga forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område. I de avgivna yttrandena har också vikten av att åtgärder i sådant syfte vidtagas allmänt framhållits och de invändningar som gjorts mot förslaget ha huvudsakligen avsett frågorna huru ett lämpligt centralorgan skulle kunna åstadkommas samt om dettas uppgifter och sammansättning. Med hänsyn till det anförda finner även jag mig böra förorda inrättande av ett centralorgan för forskningen på jordbrukets område, vilket lämpligen torde kunna benämnas jordbrukets forskningsråd.

En av huvuduppgifterna för forskningsrådet torde böra bli att följa utvecklingen på jordbrukets och angränsande områden samt hålla fortlöpande kontakt med forskningen på dessa områden och verka för att sådan forskning bedrivs inom landet i den omfattning som erfordras för jordbruksnäringens fortsatta framåtskridande. Samarbete mellan forskning som bedrivs av olika forskningsorgan bör av rådet främjas och åtgärder som i övrigt kunna vidtagas till höjande av forskningens effektivitet böra understödjas. Likaså bör rådet i möjligaste mån underlätta och befordra ett samarbete till fromma för forskningen mellan staten och enskilda, däri inbegripet jordbrukets föreningar. Det torde även böra ankomma på rådet att lämna sitt stöd åt och vid behov självt taga initiativ till ny för jordbruket betydelsefull forskning. Rådet bör likaledes söka främja, att utomlands vunna forskningsresultat på hithörande område så snart som möjligt bli kända och utnyttjade vid forskningsarbetet inom landet. Den inom forskningsrådet samlade erfarenheten torde komma att bli till stort gagn, då det gäller att taga ställning till frågor rörande organisationen av forskningsverksamheten samt angående beviljandet av medel till ny eller utvidgad forskningsverksamhet. För rådet bör det givetvis även vara en angelägen uppgift att vid behov självt göra framställningar i dylika frågor. I den mån medel ställas till rådets förfogande för att stödja forskningen bör det åvila rådet att handhava och fördela dessa medel samt tillse att de komma till avsedd användning. Det torde

även kunna övervägas att, där så finnes påkallat, anförtro rådet att tillse att medel, som i särskilda fall beviljats för tillgodoseende av vissa forskningsuppgifter, användas i enlighet med de villkor och föreskrifter, som knutits till anslaget.

I anledning av de farhågor, som i vissa yttranden kommit till synes för att forskningsrådet skulle genom sin verksamhet komma att inkräkta på den vetenskapliga forskningens i vårt land hävdvunna frihet, vill jag framhålla att så ej får bli förhållandet. Enligt min mening bör forskningsrådet icke ha till uppgift att övervaka eller dirigera den vetenskapliga verksamhet som bedrivs vid högskolor, institutioner och annorstädes. Överhuvudtaget får de enskilda vetenskapsmännens initiativ icke hållas tillbaka utan bör stödjas av rådet. Rådet torde såsom en komplettering av nuvarande forskningsorgan kunna värdefullt underlätta och stödja deras arbete och därmed medverka till att höja den vetenskapliga standarden på de för jordbruket betydelsefulla forskningsområdena.

Vad angår forskningsrådets organisation har i ett flertal av de avgivna yttrandena ifrågasatts att rådet skulle på ett eller annat sätt kunna anknytas till lantbruksakademien. Akademien har även själv livligt anslutit sig till denna tanke. Såsom framgår av det förut anförda har jämväl utredningen rörande forskningsrådet övervägt denna utväg men avvisat densamma, framförallt på grund av att det icke alltid vore säkert att uppgiften komme att handhavas av de lämpligaste krafterna och emedan akademien — med undantag av sekreteraren — bestode av oavlönade ledamöter, på vilka icke gärna kunde läggas så krävande arbetsuppgifter som de, vilka avsåges skola påvila forskningsrådet. Utredningen har därför förordat ett av Kungl. Maj:t utsett helt fristående forskningsråd. Detta skulle dock stå i intim kontakt med akademien och i flera avseenden utnyttja dennas arbetsresultat och övriga resurser.

Vid övervägande av frågan om organisationsformen för forskningsrådet har jag kommit till den uppfattningen att en organisation av rådet i anslutning till lantbruksakademien är att föredraga framför den av utredningen föreslagna lösningen. Såsom utredningen själv framhållit sammanfaller den verksamhet, som avsetts skola åvila det nu ifrågasatta forskningsrådet, naturligt i mycket väsentliga delar med akademiens nuvarande uppgifter. Genom sina goda förbindelser med såväl det praktiska jordbruket som den vetenskapliga forskningen på jordbrukets område torde akademien äga goda förutsättningar att fullgöra forskningsrådets uppgifter. En organisation av rådet inom akademiens ram skulle även i hög grad kunna nedbringa kostnaderna för rådets verksamhet. De olägenheter, som utredningen ansett uppkomma vid den anordning av forskningsrådet, som jag nu förordat, äro såsom framgår av det anförda huvudsakligen av organisatorisk art och synas utan större svårighet kunna undanröjas. Uppenbarligen bör akademien såsom sådan icke fullgöra forskningsrådets uppgifter, utan det torde vara nödvändigt att organisera rådet såsom en delegation inom akademien. Därest ledamöterna i forskningsrådet därvid till en del utses av staten och till en

del av akademien, undanröjes den av utredningen först anmärkta olägenheten av en anknötning av rådet till akademien, varjämte staten tillförsäkras det inflytande i rådet, som torde vara nödvändigt för att skaffa detsamma tillräcklig auktoritet. Med hänsyn till att den verksamhet, som forskningsrådet skall utöva, i flera viktiga hänseenden är av statlig karaktär, synes staten böra erhålla ett avgörande inflytande i rådet. Av Kungl. Maj:t synes därför böra utses ordföranden i rådet samt halva antalet övriga ledamöter.

Enligt utredningens förslag bör forskningsrådet bestå av ordförande och 14 andra ledamöter, vilka sistnämnda skulle företräda var sina områden inom jordbruksforskningen. Avsikten har varit att samtliga berörda forskningsområden därigenom skulle bli företrädna. Av yttrandena framgår emellertid, att, om så skulle bli förhållandet, rådet behövde utökas med ytterligare flera ledamöter. Såväl med hänsyn till den sålunda föreliggande svårigheten att i rådet bereda plats för samtliga berörda forskningsgrenar som till angelägenheten av att befordra arbetets effektivitet och koncentration synes det önskvärt att begränsa antalet ledamöter. En dylik minskning torde i synnerhet vid rådets anslutning till akademien icke ingiva några större betänkligheter, då de ömsesidiga förbindelserna mellan forskningsrådet och forskarna inom skilda grenar i viss mån underlättas genom akademien. Det bör dessutom stå forskningsrådet öppet att, där så finnes erforderligt, inom vissa specialområden anlita särskilda sakkunniga, som aktivt arbeta på dessa områden. Under beaktande av det anförda har jag stannat vid att föreslå, att antalet ledamöter i rådet bestämmes till 9. Av dessa torde i enlighet med vad jag förut anförde 5, däribland ordföranden, böra utses av Kungl. Maj:t och 3 av lantbruksakademien, varjämte akademiens sekreterare bör vara självskriven ledamot och sekreterare i rådet. De av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna torde icke nödvändigtvis behöva vara ledamöter av akademien, ehuru det givetvis torde vara till gagn för verksamheten om så blir förhållandet. Jag förutsätter att vid utseendet av ledamöter samråd mellan Kungl. Maj:t och akademien äger rum. Vid en begränsning av antalet ledamöter i rådet på sätt jag nu föreslagit synes knappast lämpligt att meddela särskilda föreskrifter om att ledamöterna skola representera vissa ämnesområden eller verksamhetsgrenar. Det torde emellertid vara av vikt att även det praktiska jordbruket i erforderlig utsträckning blir företrätt inom rådet.

I fråga om forskningsrådets arbetssätt, utseende av ett arbetsutskott och anlitage av speciella utredningsmän kan jag i huvudsak ansluta mig till vad utredningen anförde. Arbetsutskottets storlek synes dock böra begränsas till att omfatta ordföranden och sekreteraren samt två av rådets övriga ledamöter.

Likaledes kan jag ansluta mig till vad utredningen anförde om nödvändigheten av att god kontakt av forskningsrådet uppehålls med jordbrukets upplysningsnämnd och statens tekniska forskningsråd.

För jordbruket och livsmedelsindustrien skulle det vara av största ekonomiska betydelse, därest förbättringar i möjligheterna att lagra jordbruksprodukter och livsmedel kunde ernås. Såsom utredningen rörande den tek-

niskt vetenskapliga forskningen framhållit torde stora förutsättningar föreligga att genom fortsatt forskning på detta område nå fram till såväl näringsfysiologiskt som ekonomiskt betydande förbättringar. Givet är att inom landet icke kan upptagas forskning av den omfattning som bedrivs på sina håll utomlands. Emellertid torde föreligga ett flertal för svenska förhållanden speciella problem, på vilka denna forskning främst bör inriktas och vilkas lösande skulle medföra avsevärda fördelar för jordbruket och industrien. Det skulle säkerligen bliva till väsentligt gagn för denna forskning därest, såsom utredningen föreslagit, tillskapades en kommitté, som kunde stödja och underlätta lagringsforskningen samt söka upprätthålla kontakten mellan de olika forskarna och forskningsorganen på detta område liksom ock med utlandet.

Utredningen rörande den tekniskt vetenskapliga forskningen har föreslagit att i nu ifrågavarande syfte skulle inrättas en fristående kommitté med eget kansli. För min del vill jag ifrågasätta om icke, såsom från vissa håll antytts, även den nu förevarande verksamheten kunde anknytas till lantbruksakademien och i så fall omhänderhavas av forskningsrådet. Med det arbets sätt som avses för forskningsrådet, därvid bland annat specialutredningar på olika områden kunna komma i fråga, synas även organiserandet och stödjandet av lagringsforskningen utan olägenhet kunna uppdragas åt forskningsrådet. Rådet synes vid behandling av frågor rörande lagringsforskningen lämpligen med sig kunna associera erforderlig sakkunskap genom tillkallande av experter. En förutsättning för att rådet skall kunna väl fylla uppgiften att tillgodose även lagringsforskningens intressen torde emellertid vara att till rådets förfogande ställes en särskild sekreterare med sakkunskap på detta område, vilken mera stadigvarande kan biträda rådet vid dess verksamhet med avseende å lagringsforskningen.

Kostnaderna för ett forskningsråd och en lagringsforskningskommitté ha av utredningarna beräknats till respektive 43 000 och 30 000 kronor årligen, vartill för forskningsrådets del skulle komma ett engångsanslag för anskaffning av möbler, kontorsutrustning m. m. å 4 000 kronor. Någon kostnad för lokalhyra åt forskningsrådet har icke beräknats. Det synes nödvändigt att, därest forskningsrådet organiseras och lagringsforskningen ordnas i enlighet med vad jag nu förordat, vissa medel ställas till lantbruksakademiens förfogande såsom bidrag till verksamhetens upprätthållande. Storleken av detta bidrag torde emellertid kunna bestämmas avsevärt lägre än de belopp, som utredningarna ansett böra anvisas för täckande av kostnaderna för forskningsrådet och lagringsforskningskommittén. Enligt min mening torde bidraget kunna begränsas till ett årligt belopp av 34 500 kronor. Härvid har jag utgått från, att forskningsrådet i fråga om lagringsforskningen till en början huvudsakligen kommer att ägna sig åt de ur praktisk synpunkt mest trängande forskningsuppgifterna. Bidraget har beräknats under förutsättning att därmed skulle kunna täckas följande kostnader för ifrågavarande verksamhet.

Till årsarvode åt ordföranden i forskningsrådet synes böra beräknas 1 500 kronor. Åt vardera av två ledamöter i arbetsutskottet bör upptagas ett års-

arvode av 750 kronor samt till envar av 5 ledamöter i forskningsrådet 300 kronor. Utgifter för rese- och traktamentsersättningar till kommitténs ordförande och övriga ledamöter, där sådana enligt vanliga beräkningsgrunder böra utgå, torde kunna uppskattas till 1 500 kronor. Med hänsyn till den ökning som uppkommer i arbetsbördan för lantbruksakademiens sekreterare synes till denne böra utgå en ersättning av 2 000 kronor. Akademiens kamrerare, vilken bör handhava forskningsrådets kamerala göromål, torde böra erhålla gottgörelse för det ökade arbetet med 500 kronor. För att den nya verksamheten skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt torde det bli nödvändigt att såsom biträde åt akademiens sekreterare anställa en assistent. För arvode till denne bör beräknas ett belopp av 9 000 kronor. Såsom jag förut anfört synes forskningsrådet vid sin verksamhet i fråga om lagringsforskningen böra erhålla biträde av en sekreterare med speciell sakkunskap på detta område. Arvodet till denne befattningshavare, vilken icke torde få heltidssysselsättning, synes kunna begränsas till 5 000 kronor. Utgifter för övrig arbetskraft å rådets kansli för särskilda utredningar och expenser m. m. synas böra beräknas till 12 000 kronor. Vid en organisation i enlighet med vad jag förut föreslagit torde få förutsättas att lantbruksakademien tillhandahåller för forskningsrådet erforderliga lokaler och bibliotek. För täckande av vissa engångskostnader såsom för erforderliga inventarier torde ett engångsbelopp av 3 000 kronor ställas till akademiens förfogande. Med utgångspunkt från det anförda synas kostnaderna för budgetåret 1945/46 kunna uppskattas till 37 500 kronor. Jag förordar att sagda belopp såsom ett obetecknat anslag under benämningen Bidrag till lantbruksakademien för bestridande av kostnaderna för jordbrukets forskningsråd m. m. upptages å riksstaten för nästa budgetår.

Såsom framgår av vad förut anförts ha ifrågavarande två utredningar föreslagit, att två särskilda anslag å 100 000 kronor vardera skulle anvisas, det ena för främjande av forskning på jordbrukets och angränsande områden och det andra till bestridande av kostnaderna för sådan lagringsforskning som förutsatts skola av lagringsforskningskommittén uppdragas åt därför lämpliga organ. Båda dessa anslag ha livligt tillstyrkts i de avgivna yttrandena. För att forskningsrådet skall kunna fylla sin uppgift att stödja och underlätta forskningen torde det vara erforderligt att vissa medel stå till rådets förfogande att användas för detta ändamål. Det torde icke så sällan inträffa att medel bli behövliga för att igångsätta forskningar vilkas omedelbara påbörjande är synnerligen angeläget. Likaså torde det understundom vara lämpligt att låta utföra vissa orienterande undersökningar och försök innan slutlig ståndpunkt toges till en forskningsfråga. Även under vissa andra förhållanden kan det vara av behovet påkallat att medel finnas tillgängliga för att snabbt kunna stödja särskilda forskningsuppgifter. Med hänsyn härtill finner jag mig böra tillstyrka att medel ställas till förfogande för de av utredningarna nu avsedda ändamålen. Emellertid anser jag mig för närvarande i avvaktan på erfarenhet av verksamheten icke böra förorda att för nästa budgetår härför upptages större belopp än 100 000 kronor. Detta belopp torde

böra anvisas å driftbudgeten under nionde huvudtiteln i form av ett särskilt reservationsanslag benämmt Främjande av forskning på jordbrukets område m. m.

Därest riksdagen skulle anvisa av mig nu förordade anslag, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid meddela närmare föreskrifter rörande dispositionen av anslagen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

dels till Bidrag till lantbruksakademien för bestridande av kostnaderna för jordbrukets forskningsråd m. m. ett anslag av kronor 37 500;

dels ock till Främjande av forskning på jordbrukets område m. m. ett reservationsanslag av kronor 100 000.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Siv Schiöler.